

გურია, სოფელი აცანა

წარმატების ისტორიები 83 10

- სამაცივრო მეურნეობა სოფელ ძევერაში
- კომპანიამ „გოლდენ ფარმს“ ლურჯი მოცვის ბალი გააშენა და სამაცივრო მეურნეობა მოაწყო
- სახელმწიფოს ხელშეწყობით გურიაში სალიფსიტე მეურნეობა შეიქმნა
- სოფელ კისისხევის ტერიტორიაზე სარწყავი არხები წესრიგდება
- სარწყავი არხების აღდგენითი სამუშაოები გორის მუნიციპალიტეტში
- სამუშაო შეხვედრა მსოფლიო ბანკის მისიის ჯგუფთან

გარემოს დაცვა 83 11

წელს შავ ზღვაზე გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის 58 ფაქტი დაფიქსირდა

სასარგებლო რჩევა 83 12-13

ალუბლის შრომის ტექნოლოგია

• მიმდინარე წელს, ბრუცელაზის საწინააღმდეგო ვაქცინაცია 78 121 სულ პირს უკვე ჩაუტარდა

სურსათის მრეწველი სააგენტო მოსახლეობას აზიარებს ფასსა და ხარისხს შენარჩუნების მიზნით გააუმჯობესებს მრეწველობას!

• მერძეუბნის დარგის მოდერნიზაციის და ბაზარზე წვდომის (DIMMA) პროგრამის ფარგლებში, ახალციხის მუნიციპალიტეტში საძოვრების მართვის გეგმების შემუშავება დაიწყო

სასარგებლო რჩევა 83 14-15

• მარცვლოვანი კულტურების სარეველები

ბიომრავალფეროვნება 83 16

საქართველოს ბიომრავალფეროვნება

• ჩვეულებრივი ღაჭო • წითელთავა ყვინთია • კარტვისის მუხა • კავკასიური კლდისღაჭა

„ჩვენი ქვეყნის ყველა მოქალაქეს ვულოცავ ევროკომისიის გადაწყვეტილებას, რომელიც ევროკავშირის სრულფასოვან წევრობასთან საქართველოს კიდევ უფრო მეტად აახლოებს. ჩვენი ქვეყნისთვის გაიცა რეკომენდაცია ევროკავშირის კანდიდატი ქვეყნის სტატუსის მისაღებად. მადლობას ვუხდით ყველას, ვინც ჩართული იყო და წვლილი მიუძღვის დადებითი შედეგების მიღებაში. მადლობას ვუხდით ევროკომისიის წარმომადგენლებს, ჩვენს საქართველოს პარტნიორებს, მადლობა ქართველ ხალხს, საქართველოს პრემიერ-მინისტრს და მთელ სახელისუფლებო გუნდს, განსაკუთრებული მადლობა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ყველა იმ თანამშრომელს, რომლებსაც საკუთარი ძალიან მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვით იმ ვალდებულებების და რეკომენდაციების

შესრულებაში, რომელიც აუცილებელი პირობა იყო დადებითი შედეგების მისაღებად.

ასოციაციების შესახებ შეთანხმებით გათვალისწინებული 27 გარემოსდაცვითი დირექტივიდან/რეგულაციიდან, საკანონმდებლო დაახლოება უკვე განხორციელებულია 20 სამართლებრივ აქტთან, ხოლო 7 სამართლებრივ აქტთან დაახლოების მიზნით, აქტიური მუშაობა მიმდინარეობს. ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმების ფარგლებში, საქართველოს კანონმდებლობა ევროკავშირის 200 სამართლებრივი აქტიდან უკვე დაახლოებულია 130-მდე ნორმატიულ აქტთან“ - გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია.

ახალი ამბები 83 2-5

• მასშტაბური პროექტი, რომელსაც საქართველოს მთავრობა მსოფლიო ბანკთან პარტნიორობით ახორციელებს, უმნიშვნელოვანეს წვლილს შეიტანს ქვეყანაში ირიგაციის და მიწის მართვის სისტემების განვითარებაში

• მსოფლიოს 20-მდე ქვეყნის მონაწილეობით, საქართველოში დაცული ტერიტორიების პირველი საერთაშორისო სამიტი გაიმართა

• გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის პირველმა მოადგილე ნინო თანდილაშვილმა ფერმერთა დღისადმი მიძღვნილი საზეიმო ღონისძიება გახსნა

• თბილისში მესაქონლეობის გამოფენა „მესაქონლეობის ექსპო 2023“ ჩატარდა

• ოთარ შამუგია: „საერთაშორისო გამოფენები ყველაზე საინტერესო ქართული ღვინის საექსპორტო ბაზრების დივერსიფიკაციის მიზნით, რადგან მათ ღვინის წამყვანი სპეციალისტები, იმპორტიორები და მედიის წარმომადგენლები სტუმრობენ“

• თბილისმა ღვინით ვაჭრობის მსოფლიო ჯგუფის (WWTC) წლიურ შეხვედრას უმასპინძლა

• საქართველომ კლიმატის მწვანე ფონდის საბჭოს 37-ე შეხვედრას უმასპინძლა

• შიდა ქართლის რეგიონში, USAID-ის „ძლიერი სოფლის პროგრამის“ ერთწლიანი საქმიანობის შემჯავამებელი ღონისძიება გაიმართა

• სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის გურჯაანის რეგიონულ ლაბორატორიას რეკონსტრუქცია ჩატარდა და უახლესი აპარატურით აღიჭურვა

ქართული ღვინო 83 6-7

- იაპონიაში ქართული ღვინის დამუშავება დაიწყო
- დიდ ბრიტანეთში ქართული ღვინის ფასტივალი გაიმართა
- გერმანიაში ქართული ღვინის წარდგენა გაიმართა
- საქართველოს ღვინის პოპულარული პროფესიონალი სტუმრობდნენ
- მთაწმიდის პარკა ღვინის ფასტივალს „ახალი მსიჩა მარნაბი დიდ ასპარაგზზე“ უმასპინძლა
- საქართველოში კორეის რესპუბლიკიდან ღვინის პროფესიონალი იმპორტიორები

• რთველი 2023 დასრულდა მოსავალი სრულად დაბინავებულია

გარემოს დაცვა 83 8-9

• გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს გარემოს ეროვნული სააგენტო ქვეყანაში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის გაუმჯობესების მიმართულებით მუშაობას აგრძელებს

• საქართველოში ტყის ინვენტარიზაციის სამუშაოები მიმდინარეობს

მასშტაბური პროექტი, რომელსაც საქართველოს მთავრობა მსოფლიო ბანკთან პარტნიორობით ახორციელებს, უმნიშვნელოვანეს წვლილს შეიტანს ქვეყანაში ირიგაციის და მიწის მართვის სისტემების განვითარებაში

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია „მდგრადი სოფლის მეურნეობის, ირიგაციის და მიწის პროექტი“ (GRAIL) წარდგინდა დაესწრო. პროექტი, რომელიც საქართველოს მთავრობამ მსოფლიო ბანკთან პარტნიორობით დაიწყო, საქართველოში ირიგაციის სისტემების გაუმჯობესებით, ხელს შეუწყობს მდგრადი სოფლის მეურნეობის და მიწის მართვის პრაქტიკის დანერგვას.

„მასშტაბური პროექტი, რომელსაც საქართველოს მთავრობა მსოფლიო ბანკთან პარტნიორობით ახორციელებს, უმნიშვნელოვანეს წვლილს შეიტანს ქვეყანაში ირიგაციის და მიწის მართვის სისტემების განვითარებაში. პროექტი ასევე მოიცავს კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობის პრაქტიკის დანერგვას, წყლის და ნიადაგის რესურსების დაზოგვას. ეს ყველაფერი ერთად კი, მნიშვნელოვანი

შედეგების მომტანი იქნება. მოგეხსენებათ, საქართველოს მთავრობის ერთ-ერთი პრიორიტეტი ქვეყანაში სოფლის მეურნეობის სექტორის განვითარებაა; სწორედ ამ მიზნით, ბოლო 10 წლის განმავლობაში, არაერთი მნიშვნელოვანი პროექტი განვახორციელეთ; დღეს, ჩვენი ფერმერების მხარდასაჭერად 10-ზე მეტი პროექტი მიმდინარეობს, რომელიც ღირებულებათა ჯაჭვის

თითქმის ყველა რგოლს მოიცავს - ფერმერებსა და მენარმეებს ვებარებით როგორც პირველადი ნარმოების, ისე გადამამუშავებისა და ახალი ბაზრების ათვისების კუთხით. მომავალ წელს, სხვადასხვა ბაზარზე ჩვენი ფერმერებისა და მენარმეების ინტეგრაციისა და ქართული პროდუქციის პოპულარიზაციის მიზნით, დაახლოებით 20 მლნ ლარი იქნება დახარჯული. სწორედ ერთობლივი თანამშრომლობის შედეგია ნარმოებისა და ექსპორტის გაზრდილი მაჩვენებლები. გასულ წელს გვქონდა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტის რეკორდული მაჩვენებლები; მიმდინარე წელს, 9 თვის მონაცემებით, წინა წელთან შედარებით, დაახლოებით 17-18%-იანი ზრდა გვაქვს. ვფიქრობ, ეს მონაცემები კარგად ასახავს სახელმწიფო, კერძო და სამოქალაქო სექტორის ერთობლივი მუშაობისა და იმ პროგრამების შედეგებს, რომლებსაც წლების განმავლობაში ვახორციელებთ“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

სამხრეთ კავკასიაში მსოფლიო ბანკის რეგიონულმა დირექტორმა როლანდ პრაისმა აღნიშნა, რომ სოფლის მეურნეობის სექტორის გასაუმჯობესებლად ერთობლივი და კოორდინირებული მოქმედება ძალიან მნიშვნელოვანია.

„ჩვენ მოლოდინი გვაქვს, რომ ინტეგრირებული მიდგომა სოფლის მეურნეობის, ირიგაციისა და მიწის მართვის მიმართულებით, საქართველოს მნიშვნელოვან ეკონომიკურ ზრდას მოუტანს, შეამცირებს სიღარიბეს, შექმნის დამატებით სამუშაო ადგილებს. ვფიქრობ, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის, ფინანსთა და იუსტიციის სამინისტროების ერთობლივი მუშაობა, რაც, როგორც წარსულის გამოცდილებამ გვაჩვენა, დადებითი შედეგების მომტანია“, - განაცხადა როლანდ პრაისმა.

„მდგრადი სოფლის მეურნეობის, ირიგაციის და მიწის პროექტის“ (GRAIL) ღირებულება 150 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს და პროექტი თანაბრად ფინანსდება საქართველოს მთავრობისა და მსოფლიო ბანკის მიერ.

პროექტის წარდგენას ფინანსთა მინისტრი ლაშა ხუციშვილი, იუსტიციის მინისტრის პირველი მოადგილე თამარ ტყეშელაშვილი, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე თენგიზ ნასარიძე და სამინისტროს სისტემაში შემავალი შესაბამისი სამსახურების წარმომადგენლები ესწრებოდნენ.

მსოფლიოს 20-მდე ქვეყნის მონაწილეობით, საქართველოში დაცული ტერიტორიების პირველი საერთაშორისო სამიტი გაიმართა

დაცული ტერიტორიების პირველი საერთაშორისო სამიტი გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ორგანიზებით, 2023 წლის 7-9 ნოემბერს, ბორჯომში გაიმართა. ღონისძიებას მსოფლიოს 20-მდე ქვეყნიდან 100-ზე მეტი დელეგატი ესწრაბოდა.

გახსნა. ღონისძიებას ესწრებოდნენ საქართველოს პარლამენტის გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე ხატია წილოსანი, გარემოსდაცვითი საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციებისა და დიპლომატიური კორპუსის წარმომადგენლები.

ღონისძიების პროგრამა მოიცავდა პანელურ დისკუსიებს, თემატურ სემინარებს და პრეზენტაციებს. საერთაშორისო სპიკერები აშშ-დან, დიდი ბრიტანეთიდან, რუმინეთიდან, მაკედონიიდან, სომხეთიდან, აზერბაიჯანიდან, უკრაინიდან, თურქეთიდან, ირანიდან, ჩრდილო მაკედონიიდან, ალბანეთიდან, ბულგარეთიდან, მონტენეგროდან, და კორეის რესპუბლიკიდან განიხილავდნენ ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორცაა ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის საერთაშორისო მოდელები, ეროვნულ პარკებში არსებული თანამედროვე ტექნოლოგიები და სისტემები, ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების ხელშეწყობის გზები.

სამიტის ფარგლებში, ასევე გაიმართა სპეციალური სესიები - „World Café“ მეთოდი, რომელიც მიზნად

ისახავდა საკანძო საკითხებისა და გამოწვევების სიღრმისეულ შესწავლას ეროვნული პარკების განვითარების ჭრილში.

„World Café“ სესიების ფორმატში, მთავარი მომხსენებლები კოლორადოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის ცენტრის ასოციაციის დირექტორი ერიკ ჰიკსი და კოლორადოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის ცენტრის უფროსი მრჩეველი ჯიმ ბარბორაკი იყვნენ.

საერთაშორისო სამიტის დასკვნით ღონისძიებაზე კი ხელი მოეწერა გარემოსდაცვითი დეკლარაციას, რითაც მონაწილეებმა გამოხატეს მზაობა, შეასრულონ სამიტის ფარგლებში გაუღებული რეკომენდაციები.

მთავარმა მომხსენებლებმა, Goldman Environmental Prize-ის აღმასრულებელმა დირექტორმა, მაიკლ სატონმა და Journey with Purpose-ის დამფუძნებელმა, დუნკან გროსარტმა ყურადღება გაამახვილეს დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ მცხოვრები მოსახლეობის ჩართულობის საკითხებზე; ასევე, დაცული ტერიტორიების როლზე ეკოტურიზმის განვითარების მიმართულებით.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილემ იური ნოზაძემ, განვლილი სესიების შეჯამებისას, მადლობა გადაუხადა მონაწილეებს ჩართულობისა და აქტიურობისთვის და აღნიშნა, რომ სამიტზე სესიების და კონკრეტული პანელების ფარგლებში განხილული საკითხები და მიღებული შედეგები მნიშვნელოვან როლს ითამაშებს დაცული ტერიტორიების მართვის მეთოდების დახვეწაში.

„სამიტი კიდევ ერთი მიზეზის გამო არის უპრეცედენტო: მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი რეგიონის - კავკასიის, ასევე, აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებთან გვაქვს მჭიდრო ურთიერთობა ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში, ყველანი ერთად არასდროს დავმსხდარვართ მრგვალ მაგიდასთან და, შესაბამისად, ერთობლივად არ გვიმსჯელობია ჩვენი საერთო გამოწვევების შესახებ. შესაბამისად, მინდა მივმართო მებობელი ქვეყნების წარმომადგენლებს და არა მარტო მათ: ამაყი ვარ, რომ დღეს ბორჯომის სამიტმა შეგვკრიბა. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი რეგიონი არც ისე დიდია, გვაქვს მრავალფეროვანი ეკოსისტემა და მრავალფეროვანი გამოცდილება“, - აღნიშნა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილემ, იური ნოზაძემ.

ღონისძიება ორგანიზებული იყო გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ ფონდის Global Conservation მხარდაჭერით. ღონისძიების თანადამფინანსებლები: კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF), საქართველოს ბანკი, გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი (GEF) და გარემოს განვითარების პროგრამა (UNDP), ზუკოვის ფონდი, (Succow Stiftung), USAID ეკონომიკური უსაფრთხოების პროგრამა, SABUKO.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის პირველი მოადგილე ნინო თანდილაშვილი ფარმარტა დღისადმი მიძღვნილი საჯარო ღონისძიება გახსნა. „ფარმარტა დღე“ საინისტიროსა და საქართველოს ფარმარტა ასოციაციის ერთობლივი ინიციატივით გაიმართა.

ღონისძიების ფარგლებში, 9 მომინასიანი გამარჯვებული ფარმარტები დაჯილდოვდნენ. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრო, საქართველოს ფარმარტა ასოციაციასთან ერთად, ფარმარტის დღეს 2015 წლიდან აღინიშნავს.

ფარმარტის დაჯილდოების ღონისძიებას 200-ზე მეტი სტუმარი, მთავრობის, საპარლამენტო ორგანოს, დიპლომატიური კორპუსის, ადგილობრივი თვითმმართველობების, არასამთავრობო ორგანიზაციების და სეპარირებული ასოციაციების წარმომადგენლები ესწრებოდნენ.

„ფერმერებს ვულოცავ ფერმერის დღეს და წარმატებებს ვუსურვებ. ბოლო წლების განმავლობაში, შთამბეჭდავია ის რიცხვები, რასაც ჩვენ ვხედავთ სოფლის მეურნეობაში როგორც წარმოების ზრდის კუთხით, ასევე ახალი გადამამუშავებელი საწარმოების გახსნის მიმართულებით. რა თქმა უნდა, გვაქვს პრიორიტეტული სექტორები, სადაც სახელმწიფო ეხმარება ფერმერებს საერთაშორისო ბაზრებზე სექსპორტო პოტენციალის გაზრდის და ბაზრების დივერსიფიცირების მიმართულებით. ამ მხარდაჭერას, ფერმერების საჭიროებებიდან გამომდინარე, მომავალ წლებშიც გავაგრძელებთ. ევროინტეგრაციის პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სოფლის მეურნეობის სექტორის განვითარებას იმისათვის, რომ უფრო მეტი ქართული ხარისხიანი პროდუქცია ვაწარმოოთ, რომელიც ბუნებრივია კონკურენციას გაუწევს და იქნება სასურველი ევროკავშირის ბაზრებისთვის. ეს არის ჩვენთვის მთავარი პრიორიტეტი. სწორედ ამ პროდუქციას ქვია ჩვენი ფერმერები. ფერმერებო, კიდევ ერთხელ გილოცავთ დღევანდელი დღეს“, - განაცხადა ნინო თანდილაშვილმა.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია

„ჩვენი ფერმერების, მეწარმეების, დამსახურებაა ის ფაქტი, რომ შესაძლებლობები, რომელიც აგრარული წარმოების კუთხით ჩვენს ქვეყანას აქვს, სულ უფრო მეტად არის გამოყენებული; შედეგად, გაზრდილია ქართული ხარისხიანი პროდუქციის წარმოების მაჩვენებლები, მეტია ქართულ პროდუქტზე მოთხოვნა, მუდმივად მზარდია ექსპორტი. ქვეყნის ძლიერი ეკონომიკა ჩვენი მეწარმეების და ფერმერების საქმიანობის შედეგია. ამ შედეგის მისაღწევად და ფერმერებისა და მეწარმეების მხარდასაჭერად, სახელმწიფოს მხრიდან უკვე ათეულ წელზე მეტია ხორციელდება ფინანსური, ტექნიკური, თანამედროვე განათლებით ხელმისაწვდომობის, საერთაშორისო ბაზრებზე წვდომის ხელშეწყობის პროგრამები. სოფლის მეურნეობის დარგში ინვესტიციის ჯამურმა მოცულობამ 6,8 მილიარდი ლარი შეადგინა. საიდანაც სახელმწიფო თანადაფინანსება 1,9 მილიარდი ლარია.

სულ მალე, ევროკავშირის კანდიდატის სტატუსთან დაკავშირებით ჩვენ ისტორიული გადაწყვეტილებების მომსწრენი ვიქნებით. ეს იქნება კიდევ ერთი ნაბიჯი ჩვენი ქვეყნის ევროპულ ოჯახში დასაბრუნებლად. ყველა სხვა სიკეთესთან ერთად, ჩვენი ქართული პროდუქცია, რომელსაც ჩვენი ფერმერები ქმნიან მეტად ცნობადი და მეტად მოთხოვნილი გახდება ევროპის და არა მარტო ევროპის ბაზარზე.

წარმატებებს გისურვებთ ფერმერებო! თქვენ ქმნით დოვლათს, რომელიც სახელმწიფოს აძლიერებს! თქვენი საჭიროებების გათვალისწინებით, სახელმწიფოს მიერ ინიცირებულია ახალი, აგროსასურსათო სექტორის განვითარებაზე ორიენტირებული პროგრამები და ეს მიდგომა გვექნება სულ. სახელმწიფო იქნება თქვენი მხარდაჭერი ქართული წარმოების ზრდის და გაძლიერების საქმეში“.

თბილისში მესაქონლეობის გამოფენა „მესაქონლეობის ექსპო 2023“ ჩატარდა

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა ოთარ შამუგიამ და ამერიკის შეერთებული შტატების ელჩმა საქართველოში რობინ დანიგანმა მესაქონლეობის გამოფენა „მესაქონლეობის ექსპო 2023“ მისასალმებელი სიტყვით გახსნეს.

„ჩვენთვის მესაქონლეობის მხარდაჭერა ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა. მნიშვნელოვანია, რომ უკვე მესამედ იმართება გამოფენაც, „მესაქონლეობის ექსპო“, რომლის ფარგლებში, ჩვენს ფერმერებს საშუალება აქვთ, წარმოადგინონ პროდუქცია, ასევე, გაეცნონ დარგის სიახლეებს. მადლობა მინდა გადავუხადო აშშ-ის ახალ ელჩს გამოფენაზე მობრძანებისთვის. აშშ-ის სოფლის მეურნეობის დეპარტამენტის მხარდაჭერით ხორციელდება პროექტი, რომელიც ჩვენს ფერმერებს, მეწარმეებს უწყობს ხელს, აწარმოონ ხარისხიანი პროდუქცია უვნებლობის სტანდარტების დაცვით. მინდა აღვნიშნო, რომ არაერთი პროექტია სახელმწიფოს მიერ

დაფინანსებული, რამაც კონკრეტული შედეგი გამოიღო, თუმცა, ვფიქრობთ, რომ დარგს კიდევ უფრო მეტი მხარდაჭერა სჭირდება. სწორედ ამიტომ, ძალიან მალე, ჩვენ გვექნება სიახლეები ჩვენი ფერმერებისთვის, რაც ითვალისწინებს წვდომას იმ ტექნოლოგიებზე, რომელიც აუცილებელია კონკურენტუნარიანობის გაზრდისთვის“, - აღნიშნა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ოთარ შამუგიამ.

აშშ-ს ელჩმა რობინ დანიგანმა, სიტყვის გამოსვლისას საქართველოში მესაქონლეობის სექტორის განვითარებისათვის საქართველოს მთავრობასთან, ფერმერებთან და ინდუსტრიულ პარტნიორებთან გატარებული სამუშაოს შესახებ ისაუბრა.

„მოხარული ვარ, რომ, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან ერთად, ვმონაწილეობ ამ წლის მესაქონლეობის ექსპოზე, რომელიც მხარდაჭერილია აშშ-ის სოფლის მეურნეობის დეპარტამენტის მიერ. აშშ ახორციელებს ინვესტიციას საქართველოში რძისა და ხორცის სექტორებში, რათა ისინი იყოს მდგრადი, თანამედროვე და მეტად პროდუქტიული. ამისათვის ჩვენ ვმუშაობთ საქართველოს მთავრობასთან, ინდუსტრიულ პარტნიორებთან და დაინტერესებულ მხარეებთან. ეს არის ჩემი პირველი ღონისძიება საქართველოში. ჩვენ მრავალი წელია, ვმუშაობთ ქართველ ფერმერებთან, აგრობიზნესებთან და

ქართველ დაინტერესებულ პირებთან და, რაც მთავარია, საქართველოს მთავრობასთან, რათა დავხმარდეთ მათ ამ სექტორის გაძლიერებაში“, - აღნიშნა აშშ-ის ელჩმა საქართველოში, რობინ დანიგანმა.

მესაქონლეობის გამოფენა ლისის ტბის მიმდებარე ჩატარდა. ღონისძიების ფარგლებში მოეწყო საქართველოს სხვადასხვა რეგიონიდან ჩამოყვანილი მაღალპროდუქტიული და ადგილობრივი სელექციური მსხვილფეხა პირუტყვის გამოფენა-შეჯიბრი, ასევე სასოფლო-სამეურნეო და სასურსათო პროდუქციის გამოფენა-გაყიდვა. ღონისძიებაში ფერმერები, ცხოველური წარმოების პროდუქტების გადამამუშავებლები, სასოფლო-სამეურნეო საშუალებების მოწოდებელი კომპანიები, ფინანსური ორგანიზაციები, პროფესიული და ინდუსტრიული ასოციაციები მონაწილეობდნენ.

ღონისძიების მიზანი იყო ქვეყანაში მესაქონლეობის სექტორის განვითარების ხელშეწყობა, კერძოდ მაღალპროდუქტიული, ადგილობრივი სელექციური მსხვილფეხა საქონლის ჯიშების პოპულარიზაცია.

მესაქონლეობის გამოფენის ორგანიზატორები იყვნენ საქართველოს მეცხოველეობის სანაშენე საქმის ასოციაცია და შვეიცარიული აგრარული სკოლა „კავკასია“; ღონისძიების პარტნიორია ამერიკის სოფლის მეურნეობის დეპარტამენტის (USDA) მიერ დაფინანსებული პროექტი „ინვესტირება უვნებელ და ხარისხიან მესაქონლეობაში“, რომელსაც Land O'Lakes Venture37 საქართველოს ფერმერთა ასოციაციასთან პარტნიობით ახორციელებს.

ოთარ შამუგია:
**„საერთაშორისო
 გამოფანები ყველაზე
 საინტერესო
 ქართული ღვინის
 საექსპორტო ბაზრების
 დივერსიფიკაციის
 მიზნით, რადგან მათ
 ღვინის ნაყვანი
 სპეციალისტები,
 იმპორტიორები
 და მედიის
 წარმომადგენლები
 სთმობენ“**

8-10 ნოემბერს, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის ქალაქ შანხაიში ღვინის სფეროში ერთ-ერთი ყველაზე პრესტიჟული და მნიშვნელოვანი გამოფანა - PROWINE SHANGHAI გაიმართა. ღვინის ქრონული სააგენტოს მხარდაჭერითა და ორგანიზებით, გამოფანაში ქართული ღვინის წარმომადგენელი 27 კომპანია მონაწილეობდა.

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა ოთარ შამუგიამ, ქ.შანხაიში სამუშაო ვიზიტის ფარგლებში, გამოფანაზე ProWine Shanghai ქართული სტენდი დაათვალიერა და ქართული კომპანიების წარმომადგენლებს შეხვდა.

„საერთაშორისო გამოფანები ყველაზე საინტერესო ქართული ღვინის საექსპორტო ბაზრების დივერსიფიკაციის მიზნით, რადგან მათ ღვინის ნაყვანი სპეციალისტები, იმპორტიორები და მედიის წარმომადგენლები სთმობენ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნიდან. „ProWine Shanghai“-ს, ტრადიციულად, საერთო ჯამში, 100 ათასზე მეტი ვიზიტორი, მათ შორის, დისტრიბუტორი, იმპორტიორი და ღვინის პროფესიონალი ესწრება. ჩინეთი ქართული ღვინის ექსპორტისთვის ერთ-ერთ ყველაზე საინტერესო, პერსპექტიულ და პრიორიტეტულ ბაზარს წარმოადგენს. ღვინის ეროვნული სააგენტო ქართული ღვინის პოპულარიზაციის პროგრამის ფარგლებში, ბოლო წლების განმავლობაში, აქტიურად ახორციელებს სხვადასხვა სახის მარკეტინგულ კამპანიებს აღნიშნულ ბაზარზე; შედეგად, 2013 წლიდან, ჩინეთის ბაზარზე ქართული ღვინის ექსპორტი მზარდია“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

აღსანიშნავია, რომ, 2023 წლის განმავლობაში, ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, ქართულმა ღვინის მწარმოებლებმა მონაწილეობა მიიღეს ჩინეთში ყველაზე მასშტაბურ გამოფანაში „The 108th China Food&Drinks Fair“; ქართული ღვინის მასშტაბური სემინარი/დეგუსტაცია გაიმართა პონგ-კონგში; ჩატარდა ქართული ღვინის საგანმანათლებლო პროგრამა-ტრენინგი, რომელსაც ღვინის მაგისტრი

დებრა მეიბურგი უძღვებოდა; ქართული ღვინო წარმოდგენილი იყო ქალაქ შენჭენში გამართულ გამოფანაზე „China Food & Drinks Fair 109“. მიმდინარე წლის ბოლომდე, ქართული ღვინის კომპანიები მონაწილეობას მიიღებენ შანხაიში ქართული ღვინის მასტერკლასში და ქართული ღვინო წარმოდგენილი იქნება დეგუსტაციაზე ხაინანის პროვინციაში.

ღვინის ეროვნული სააგენტო, ქართული ღვინის მარკეტინგული კამპანიის განსახორციელებლად, ჩინეთის ბაზარზე თანამშრომლობს მარკეტინგულ კომპანიებთან: Meiburg Wine Media და ქართული ღვინის საპრომოციო ცენტრთან (China National Research Institute of Food and Fermentation Industries Corporation Limited).

ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში ვიზიტის ფარგლებში, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია ქალაქ შანხაიში გამართულ „ქარვისფარი ღვინის საერთაშორისო კონფერენციაზე“ სიტყვით გამოვიდა.

კონფერენცია ღვინის ეროვნული სააგენტოს და სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის „Meiburg Wine Media“ ორგანიზებით გაიმართა. დონისძიებას ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის წამყვანი მედიის წარმომადგენლები, სომელიეები, იმპორტიორები და დისტრიბუტორები ესწრებოდნენ. კონფერენციაზე სიტყვით გამოვიდა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია.

„იმედი მაქვს, რომ აღნიშნული ღონისძიება კიდევ უფრო შეუწყობს ხელს ქართული ღვინის პოპულარიზაციას ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში და საქართველოს, როგორც მეღვინეობის 8000 წლიანი უწყვეტი ტრადიციის მქონე ქვეყნის პოზიციონირებას. ასევე, ღონისძიება მნიშვნელოვანია პრემიუმ სეგმენტში დამკვიდრების კუთხითაც, რაც არის ქართული ღვინის მარკეტინგული სტრატეგიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება. კონფერენციაზე, საქართველოსთან ერთად, წარმოდგენილი იყვნენ ქარვისფარი ღვინის მწარმოებელი ქვეყნები: იტალია, სლოვენია და ავსტრია, რაც კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს ღვინის დაყენების ქართული ტრადიციული მეთოდის მნიშვნელობას და აღნიშნული მეთოდის საერთაშორისო აღიარებას“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ სიტყვით გამოსვლისას.

თბილისმა ღვინით ვაჭრობის მსოფლიო ჯგუფის (WWTC) წლიურ შეხვედრას უმასპინძლა

„საქართველო 2023 წელს ღვინით ვაჭრობის მსოფლიო ჯგუფის (WWTC) თავმჯდომარე ქვეყანაა. შესაბამისად, თბილისში ვუმასპინძლეთ აღნიშნული ჯგუფის წევრ ქვეყნებს, ასევე, ორგანიზაციის დამკვირვებელი ქვეყნების, დიდი ბრიტანეთისა და მოლდოვას წარმომადგენლებს. ჯგუფის ორდღიანი მუშაობის ფარგლებში, გაიმართა მსჯელობა სხვადასხვა სავაჭრო ბარიერებზე და იმ გზებზე, თუ როგორ შეიძლება გაუადვილოთ ღვინის მწარმოებლებს საერთაშორისო ვაჭრობა, მათ შორის ისეთ ბაზრებზე, როგორცაა აშშ, კანადა, დიდი ბრიტანეთი და სხვა. თბილისში გამართული WWTC-ის შეხვედრა პროდუქციული იყო; შესაბამისად, გადაიდგმება ნაბიჯები, რათა კიდევ უფრო მეტი ქართული ღვინო გაიყიდოს სტრატეგიულ ბაზრებზე“, - აღნიშნა ღვინის ეროვნული სააგენტოს თავმჯდომარემ, ლევან მეხუზელამ.

ღვინით ვაჭრობის მსოფლიო ჯგუფის (WWTC) წლიური შეხვედრა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ოთარ შამუგიამ გახსნა; დონისძიებას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე იური ნოზაძე, ღვინის ეროვნული სააგენტოს თავმჯდომარე ლევან მეხუზელა და ასოციაციის „ქართული ღვინო“ აღმასრულებელი დირექტორი თინა კეხელი ესწრებოდნენ.

აღსანიშნავია, რომ მიმდინარე წლის მარტში, ბრიუსელში გამართულ ღვინით ვაჭრობის მსოფლიო ჯგუფის (WWTC) შეხვედრაზე, აღნიშნული ორგანიზაციის თავმჯდომარეობა საქართველოს, ერთი წლის ვადით, ამერიკის შეერთებული შტატებიდან გადმოეცა. თავმჯდომარეობის უფლებამოსილების განხორციელებას საქართველო მიმდინარე წლის 1 მაისიდან შეუდგა. WWTC-ის წევრები, საქართველოსთან ერთად, აშშ, არგენტინა, ავსტრალია, კანადა, ჩილე, ახალი ზელანდია, სამხრეთ აფრიკა და ურუგვაი არიან.

თბილისში გამართული წლიური შეხვედრის ფარგლებში, მონაწილეებმა განიხილეს მსოფლიო ღვინის ინდუსტრიის არსებული მდგომარეობა, ვაზისა და ღვინის საერთაშორისო ორგანიზაციის (OIV) რეზოლუციები, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციასთან (WTO) კოორდინაციის, WWTC-ის წევრ ქვეყნებს შორის თანამშრომლობის გაძლიერებისა და ის სხვა საკითხები, რომლებიც დაკავშირებულია ქვეყნებს შორის ღვინით ვაჭრობის გამარტივებასთან.

WWTC-ის წლიური შეხვედრის ფარგლებში, გაიმართა ღვინის ტური ქართლის რეგიონში. შეხვედრის მონაწილეები ეწვივნენ ღვინის კომპანიებს „შატო მუხრანი“ და „აგოს ღვინო“, ასევე ძალისის ნაქალაქარს. სტუმრები ასევე ეწვივნენ თბილისის ღვინის მუზეუმს.

WWTC-ის თავმჯდომარეობის პერიოდში ორგანიზაციის საქმიანობის მთავარი კოორდინატორი ღვინის ეროვნული სააგენტოა.

საქართველო კლიმატის მწვანე ფონდის საბჭოს 37-ე შეხვედრას უმასპინძლა

თბილისში კლიმატის მწვანე ფონდის (GCF) საბჭოს 37-ე შეხვედრა გაიმართა. საბჭოს სხდომა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ოთარ შამუგია და კლიმატის მწვანე ფონდის აღმასრულებელმა დირექტორმა, გაფალდა ღუარტიამ გახსნეს.

საქართველოში ვიზიტის ფარგლებში, კლიმატის მწვანე ფონდის დელეგაციის წევრები კახეთის რეგიონში იმყოფებოდნენ, სადაც, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე კახა კაკაბაძესთან, შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოს (SDC), გერმანიის საელჩოს და გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საბოგადოების (GIZ) წარმომადგენლებთან ერთად, საქართველოს ტყის სექტორის მხარდაჭერის პროექტის - „ECO. Georgia“ ფარგლებში განხორციელებულ აქტივობებს გაეცნენ.

დელეგაციის წევრებმა, ყვარლის მუნიციპალიტეტში, ტყის ინვენტარიზაციის და ტყის მოვლა-აღდგენის მიმდინარე სამუშაოების შესახებ ადგილზე მოისმინეს ინფორმაცია; დაათვალიერეს სოფელ ხოდაშენის „საქმიან ეზო“, რომელიც პროექტის ფარგლებში მოეწყო და აღიჭურვა სპეციალური ტექნიკით. დელეგაციის წევრები ახმეტაში მდებარე ენერგოეფექტური ღუმელების საამქროშიც იმყოფებოდნენ. აღსანიშნავია, რომ ენერგოეფექტური და ალტერნატიული საწვავი საშუალებების ბაზრის განვითარების ხელშეწყობა პროექტის ერთ-ერთ მიმართულებას წარმოადგენს.

მინისტრმა მადლობა გადაუხადა კლიმატის მწვანე ფონდის საბჭოს წევრებსა და სამდივნოს, აღნიშნული შეხვედრის მასპინძელ ქვეყნად საქართველოს შერჩევით.

„ჩვენთვის მნიშვნელოვანია, რომ საქართველოს კლიმატის მწვანე ფონდის (GCF) საბჭოს რიგით 37-ე შეხვედრას მასპინძლობს. მთელ მსოფლიოში, კლიმატის ცვლილების ნეგატიური ზეგავლენა გაძლიერებულ სტიქიურ მოვლენებში გამოიხატა. საქართველოში, შემარბილებელი და საადაპტაციო ღონისძიებების განსახორციელებლად, GCF-მა ორი ეროვნული პროექტი დააფინანსა. ამასთან, ჩვენ ჩართული ვართ GCF-ის რეგიონულ პროექტებშიც. ვიმედოვნებთ, კლიმატის მწვანე ფონდთან ნაყოფიერი თანამშრომლობა მომავალშიც გაგრძელდება. მკერა, თბილისში მიღებული გადაწყვეტილებები მნიშვნელოვანი პროექტების დაფინანსებასთან დაკავშირებით, განვითარებადი ქვეყნებისთვის იქნება კიდევ ერთი წინ გადადგმული ნაბიჯი გლობალურ პრობლემასთან - კლიმატის ცვლილებასთან გასამკლავებლად“, - აღნიშნა ოთარ შამუგია.

პროექტის ფარგლებში, ეროვნულ სატყეო სააგენტოსა და GIZ-ს შორის გაფორმებული საგრანტო ხელშეკრულების საფუძველზე, მიმდინარე წელს, ყვარლისა და თელავის მუნიციპალიტეტებში ტყის ინვენტარიზაციის სამუშაოები, ჯამში, 98 000 ჰა ფართობზე მიმდინარეობს, რის შედეგადაც მომზადდება ტყის მართვის ათწლიანი გეგმები. ინვენტარიზაციის სამუშაოები თიანეთის, ყვარლის, თელავის, დედოფლისწყაროს, ჩოხატაურისა და ლანჩხუთის მუნიციპალიტეტებში, ჯამში, 228 000 ჰა ფართობს მოიცავს. პროექტის ფარგლებში, სამიზნე მუნიციპალიტეტებში მოეწყო 15 „საქმიანი ეზო“, მიმდინარეობს სპეციალური დანიშნულების ავტობარკის განახლება, თანამშრომელთა გადამზადება და ტყის მოვლა-აღდგენის ღონისძიებები.

კლიმატის მწვანე ფონდი (GCF) მსოფლიოს უმსხვილესი ფონდია, რომელიც განვითარებად ქვეყნებს კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული მიზნების განხორციელებაში ეხმარება.

აღსანიშნავია, რომ 2021 წელს, კლიმატის მწვანე ფონდის, გერმანიის, შვეიცარიისა და საქართველოს მთავრობების თანადაფინანსებით, საქართველოს ტყის სექტორის მხარდაჭერის პროექტი - „ECO.Georgia“ დაიწყო. პროექტის ერთ-ერთი მთავარი განხორციელებელი ეროვნული სატყეო სააგენტოა. პროექტი მოიცავს 8 სამიზნე მუნიციპალიტეტს საქართველოს 3 რეგიონში და მიზნად ისახავს საქართველოს ტყეებზე ზეწოლის შემცირებას, ტყის მდგრადი მართვისთვის საჭირო ღონისძიებების განხორციელების გზით. პროექტი 2028 წლამდე გაგრძელდება.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე თანავისა ნასარიძე, შიდა ქართლის რეგიონში, USAID-ის „ძლიერი სოფლის პროგრამის“ ერთწლიანი საშვიანობის შემაჯავებელ ღონისძიებას დაესწრო. ღონისძიების ფარგლებში, შიდა ქართლში დაფინანსებული საგრანტო პროექტების წარდგენა გაიმართა.

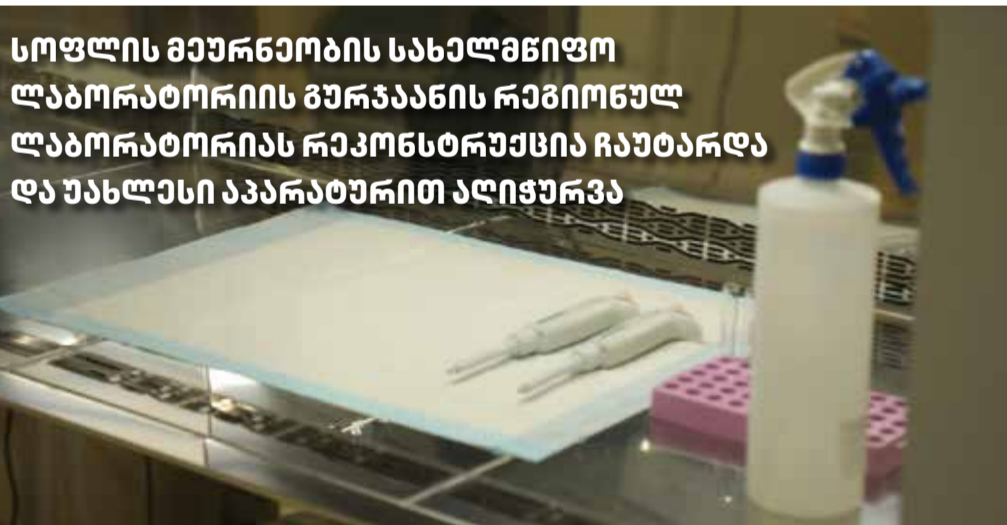

„USAID-ის „ძლიერი სოფლის პროგრამა“ ოკუპირებულ ტერიტორიებთან მდებარე სოფლებში მცხოვრებ მოსახლეობას სხვადასხვა მიმართულებით ეხმარება. გამყოფ ხაზთან მაცხოვრებელი ადამიანების მხარდაჭერა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ვინაიდან ისინი, არაერთი გამოწვევის მიუხედავად, აგრძელებენ ამ სოფლებში საქმიანობას და ეკონომიკურ დოვლათს ქმნიან. ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია ამ კუთხით ადგილობრივი მუნიციპალიტეტების ჩართულობა. საქართველოს მთავრობისთვის სოფლის განვითარება ერთ-ერთი პრიორიტეტია. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სხვადასხვა პროგრამის მეშვეობით ხელს უწყობს ძლიერი სოფლის განვითარებას. გამყოფ ხაზთან მდებარე სოფლებში სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული მოსახლეობისთვის დამატებით შეღავათიანი პირობები გათვალისწინებული“ - განაცხადა თენგიზ ნასარიძემ.

„ამერიკის შეერთებული შტატები და საქართველო 30 წელზე მეტია თანამშრომლობენ, ჩვენ საქართველოში ძლიერი დემოკრატიისა და ეკონომიკის შექმნას ვუწყობთ ხელს. მხარს ვუჭერთ ქვეყნის სუვერენიტეტსა და ტერიტორიულ ერთიანობას, რაც ქვეყანას კიდევ უფრო აახლოებს ევროპასთან. ჩვენ ვაგრძელებთ საქართველოსთან პარტნიორობას, რათა ხელი შევუწყოთ საქართველოს მოსახლეობას, გავაუმჯობესოთ მათი პირობები და შევქმნათ მეტი შესაძლებლობა. ეს პროგრამა მნიშვნელოვანია განსაკუთრებით იმიტომ, რომ 20% ქვეყნის ტერიტორიის ოკუპირებულია და განსაკუთრებით ამ მოქალაქეებს ვუწყობთ ხელს, ვინც პირადად დაზარალდა რუსეთის უკანონო ოკუპაციისგან“, - განაცხადა ერინ ელიზაბეტ მაქიომ.

USAID-ის ძლიერი სოფლის პროგრამის ერთწლიანი საქმიანობის შემაჯავებელ ღონისძიებას ესწრებოდა რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის მინისტრის მოადგილე მზია გიორგობიანი, ასევე, პროგრამის სამიზნე მუნიციპალიტეტების მერები და კერძო და სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლები.

USAID-ის „ძლიერი სოფლის პროგრამის“ განხორციელება 2022 წლის ივლისში დაიწყო და მისი მიზანია ადმინისტრაციული გამოყოფილი ზოლის მიმდებარე თემების გაძლიერება, რაც მათ არსებულ გამოწვევებთან გამკლავებაში შეუწყობს ხელს.

გურჯაანის ლაბორატორიაში გამართულ შეხვედრას საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე სოლომონ პავლიაშვილი, კახეთის სახელმწიფო რწმუნებულის მოადგილე ლევან ლილუაშვილი, გურჯაანის მერი გიორგი მაჭავარიანი და სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის დირექტორი ირაკლი გულედანი ესწრებოდნენ.

გურჯაანში გარემონტდა ლაბორატორიის შენობა და აღიჭურვა ახალი ტექნიკით. კიდევ ერთხელ მინდა ხაზგასმით აღვნიშნო, რომ ქვეყნის მასშტაბით ლაბორატორიული სექტორი აქტიურად ვითარდება, რაც ხელს უწყობს ქართული პროდუქციის ხარისხის კონტროლს და ინტეგრაციას ევროკავშირის ბაზარზე“, - განაცხადა სოლომონ პავლიაშვილმა.

გურჯაანის მერის განცხადებით, მუნიციპალიტეტისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საერთაშორისო დონის ლაბორატორიის არსებობა.

გურჯაანის ლაბორატორიაში გამართულ შეხვედრას სურსათის ეროვნული სააგენტოს, სოფლის განვითარების სააგენტოს, კახეთის სამხარეო ადმინისტრაციისა და სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის წარმომადგენლები ესწრებოდნენ.

შეხვედრის მონაწილეებმა ლაბორატორიაში არსებული დიაგნოსტიკის მიმართულებები, დანერგილი კვლევის მეთოდები და ლაბორატორიის სამომავლო გეგმები განიხილეს.

„ჩვენ გვჭირდება ძლიერი ლაბორატორიული ქსელი სოფლის მეურნეობის მიმართულებით;

იაპონიაში ქართული ღვინის დამსახურება გაცემისას

იაპონიის დედაქალაქ ტოკიოში გამართულ ღვინოსიხივებზე 80-ზე მეტი სტუმარი, მათ შორის, სომელიეები, იმპორტიორები, ღვინის თემებში მომუშავე ჟურნალისტები ესწრებოდნენ. ქართული ღვინის წარდგენის მიზანი იაპონიის ბაზარზე ქართული ღვინის გაყიდვების ზრდის ხელშეწყობა და პოტენციური იმპორტიორების მოზიდვა იყო.

საქართველოს მეღვინეობის კულტურასა და თანამედროვე ინდუსტრიის შესახებ პრეზენტაცია ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი

მარკეტინგული კომპანიის „Red Bridge“ დირექტორმა, ღვინის ცნობილმა მაგისტრმა, კენიჩი ოჰაშიმ წარმოადგინა.

ღვინოსიხივების სტუმრებს შესაძლებლობა ჰქონდათ დაეგემოვნებინათ როგორც ქვევრის, ისე ევროპული სტილით დაყენებული ექვსი დასახელების ქართული ღვინო.

ქართული ღვინის წარდგენას იაპონიაში საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი თეიმურაზ ლეჟავა დაესწრო.

კომპანიასთან „Red Bridge“ ღვინის ეროვნული სააგენტო 2017 წლიდან თანამშრომლობს. კომპა-

ნიის საქმიანობა იაპონიის ბაზარზე ქართული ღვინის მარკეტინგულ ღონისძიებებს მოიცავს.

აღსანიშნავია, რომ ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, იაპონიაში ქართული ღვინის პირველი მასშტაბური წარდგენა 2014 წელს გაიმართა. შემდგომ წლებში, ქართული ღვინის კომპანიები მონაწილეობდნენ როგორც გამოფენებში - „Foodex Japan“ და „Wine and Gourmet Japan“, ასევე, ადგილობრივ ღვინის კონკურსებში. 2019 წელს, იაპონიის დედაქალაქ ტოკიოში მასშტაბური გამოფენა „საქართველო ღვინის სამშობლო“ გაიმართა, გამოფენამ, 2 თვის განმავლობაში, ათასობით დამთვალიერებელს უმასპინძლა.

დიდი ბრიტანეთში ქართული ღვინის ფასილად გაყიდვისას

ქართული ღვინის ფესტივალს, სამი დღის განმავლობაში, დევონის საგრაფო, დარტინგტონის სასახლე მასპინძლობდა. ღვინოსიხივებზე ღვინის ეროვნული სააგენტოს, ასევე აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) სოფლის მეურნეობის პროგრამის მხარდაჭერით და სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის „Swirl Wine Group“ ორგანიზებით გაიმართა.

ფესტივალის ფარგლებში წარმოდგენილი იყო 20 ქართული ღვინის მწარმოებელი კომპანიის 100-მდე სხვადასხვა ღვინო. ქართული ღვინის წარდგენას, რომელსაც ღვინის მაგისტრები სარა ებოტი (Sarah Abbott) და ჯასტინ ჰოვარდ სნიდი (Justin Howard Sneyd) უძღვებოდნენ, ღვინის პროფესიონალები დაესწრნენ.

ღვინოსიხივებში მიზნად ისახავდა დიდი ბრიტანეთის ბაზარზე ქართული ღვინის პოპულარიზაციისა და ცნობადობის ზრდის ხელშეწყობას, რაც

მნიშვნელოვანია ახალი სავაჭრო პარტნიორების მოძიებისა და ექსპორტის ზრდისთვის.

ფესტივალის ფარგლებში წარმოდგენილი იყო ქართული ტრადიციული სამზარეულოც.

აღსანიშნავია, რომ დიდი ბრიტანეთი ქართული ღვინის ერთ-ერთი სტრატეგიული საექსპორტო ბაზარია; შესაბამისად, ღვინის ეროვნული სააგენტოს ფინანსური და ორგანიზაციული მხარდაჭერით, სხვადასხვა მარკეტინგული ღონისძიება აქტიურად ხორციელდება.

გერმანიაში ქართული ღვინის წარდგენა გაცემისას

ქართული ღვინის დეგუსტაცია-სემინარი „საქართველო - ღვინის სამშობლო“ ქალაქ ჰამბურგში ჩატარდა. ღვინოსიხივებზე ქართული ღვინის ექსპერტი ინგე მაინცერი (Inge Mainzer) უძღვებოდა. სადეგუსტაციოდ წარმოდგენილი იყო 10 ქართული კომპანიის ღვინოები; ღვინოსიხივებზე იმპორტიორები, სომელიეები და მედიის წარმომადგენლები დაესწრნენ.

დეგუსტაცია-სემინარი ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის „ff.k Public Relations“ ორგანიზებით ჩატარდა და შედგებოდა ორი ეტაპისგან: მასტერკლასი „საქართველო - ღვინის სამშობლო“ და ქართული ღვინისა და კერძების დეგუსტაცია.

ჰამბურგში გამართული ღვინოსიხივებზე კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაბიჯი იყო გერმანიაში ქართული ღვინის ცნობადობის გასაზრდელად.

გერმანია, რომელიც ევროპაში ღვინის უდიდესი

იმპორტიორი ქვეყანაა, ქართული ღვინის სტრატეგიული ბაზრების ჩამონათვალს 2020 წლიდან დაემატა. გერმანულ მარკეტინგულ კომპანიასთან „ff.k Public Relations“ ღვინის ეროვნული სააგენტო 2021 წლიდან თანამშრომლობს. მიმდინარე წლის განმავლობაში, ღვინის ეროვნული სააგენტოს ფინანსური მხარდაჭერითა და კომპანიის „ff.k Public Relations“ ორგანიზებით, გერმანიაში ქართული ღვინის სარეკლამო ღონისძიებები აქტიურად მიმდინარეობს.

საქართველოს ღვინის კოლონელი პროფესიონალები სოფრობადაც

პოლონეთის ბაზარზე ქართული ღვინის ექსპორტის ზრდის ხელშეწყობის მიზნით, ღვინის ეროვნული სააგენტოს და სააგენტოს კონტრაქტორი მარკეტინგული კომპანიის „People PR“ ორგანიზებით, საქართველოში ღვინის პოლონელი პროფესიონალების ტური ჩატარდა.

ათკაციანი ჯგუფის შემადგენლობაში იყვნენ კომერციული სექტორის და კონტრაქტორი მარკეტინგული კომპანიის „People PR“ წარმომადგენლები.

ტურის ფარგლებში, სტუმრები კახეთის რეგიონში იმყოფებოდნენ, სადაც ქართული ღვინის მწარმოებელი კომპანიები დაათვალიერეს, ღვინის დაყენების ტექნოლოგიას გაეცნენ, ადგილზე დააგემოვნეს როგორც კლასიკური წესით, ასევე ტრადიციული მეთოდით დამზადებულ ქართული ღვინოები.

პოლონელი სტუმრებისთვის, თბილისში ქართული ღვინის დეგუსტაცია, ე.წ. „Walkaround Tasting“ გაიმართა; დეგუსტაციაზე წარმოდგენილი იყო ქართული ღვინის მწარმოებელი 30 კომპანიის

სხვადასხვა ღვინო. ქართველმა ღვინის მწარმოებლებმა შეფასებები და რეკომენდაციები მიიღეს პოლონელი პროფესიონალებისგან.

პოლონეთი ქართული ღვინის ერთ-ერთ სტრატეგიულ ბაზარს წარმოადგენს, რომელმაც უკვე წლებია ქართული ღვინის ექსპორტიორი ქვეყნების ხუთეულში სტაბილურად დაიმკვიდრა ადგილი. აღნიშნულ ქვეყანაში ღვინის ეროვნული სააგენტოს ფინანსური და ორგანიზაციული მხარდაჭერით, წლის განმავლობაში, სხვადასხვა მარკეტინგული ღონისძიება ხორციელდება.

მთაწმინდის პარკში ღვინის ფასილად გაყიდვისას

ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერითა და საქართველოს ღვინის კლუბის ორგანიზებით, ღვინის ფესტივალი „ახალი მცირე მარნები დიდ ასპარეზზე“ თბილისში, მთაწმინდის პარკში გაიმართა.

ღვინოსიხივებზე, ძირითადად, დამწყები მარნები იყო წარმოდგენილი.

„ღვინის ეროვნული სააგენტოს საქმიანობის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულება სწორედ საშუალო და მცირე საოჯახო მარნების განვითარების ხელშეწყობაა. მცირე მარნების სეგმენტი, ბოლო

წლებში, აქტიურად ვითარდება. დღეს უკვე ასობით ახალი ღვინის მარანი ფუნქციონირებს, რომლებიც აწარმოებენ გამორჩეული ხარისხის ღვინოს, რაც იზიდავს ტურისტებსა და ღვინის მოყვარულებს. მცირე მარნების განვითარების გარეშე, ქართული მეღვინეობის განვითარება წარმოუდგენელია. მისასაღებებელია, რომ მცირე მარნები ვითარდება მთელი საქართველოს მასშტაბით, რაც ამ ფესტივალზე თვალსაჩინოა. ფესტივალი რომ დიდ ინტერესს იწვევს, ამაზე როგორც წლებზე დიდი მონაწილე მარნების, ისე სტუმრების გაზრდილი რაოდენობა მიუთითებს.

დენობა მიუთითებს, - აღნიშნა ღვინის ეროვნული სააგენტოს თავმჯდომარემ, ლევან მეხუზელამ.

ფესტივალი „ახალი მცირე მარნები დიდ ასპარეზზე“ პირველად 2016 წელს ჩატარდა. თავდაპირველად მონაწილეების რაოდენობა 20-მდე იყო, წელს კი, ფესტივალზე 40-მდე ღვინის მწარმოებლის პროდუქცია იყო წარმოდგენილი საქართველოს მევენახეობა-მეღვინეობის ყველა რეგიონიდან. ფესტივალში მონაწილეობა მარნებს საშუალებას აძლევს, გაზარდონ ცნობადობა და უფრო მეტ ღვინის პროფესიონალს მიეცეს მათი ღვინის დაგემოვნების შესაძლებლობა.

საქართველოში კორეის რესპუბლიკიდან ღვინის პროფესიონალები იმყოფებოდნენ

ქართული ღვინის ბაზრების დივერსიფიკაციის მიზნით, ღვინის ეროვნული სააგენტოს ორგანიზებით, საქართველოში კორეის რესპუბლიკიდან ღვინის პროფესიონალების ჯგუფი იმყოფებოდა.

სტუმრებს შორის იყვნენ კორეის ღვინის მწარმოებელი კლუბების დამფუძნებელი, აღმოსავლეთ და ცენტრალური ევროპის ღვინოების ინსტიტუტის დირექტორი ჩან ჯუნ პარკი (Chan Jun Park), კორეის საერთაშორისო სომელიეთა ასოციაციის პრეზიდენტი ჯა იუნგ კო (Jae Young Ko), ასევე მსხვილი იმპორტიორი კომპანიებისა და ღვინით ვაჭრობის ქსელების ხელმძღვანელი პირები.

ვიზიტის ფარგლებში, სტუმრები ღვინის მწარმო-

ებელ კომპანიებს და მათ პროდუქციას ქართლსა და კახეთში გაეცნენ. ჯგუფის წევრების მხრიდან მაღალია ინტერესი, მოიძიონ ახალი პარტნიორები საქართველოში, რაც პირდაპირ გავლენას იქონიებს კორეის ბაზარზე ქართული ღვინის ცნობადობისა და ექსპორტის ზრდაზე.

ღვინის ეროვნული სააგენტოს ორგანიზებით, ანალოგიური ღვინის ტური, გასულ წელსაც განხორციელდა, რასაც შედეგად, ქართული ღვინის მწარმოებელ რამდენიმე კომპანიასა და კორეულ იმპორტიორებს შორის სავაჭრო პარტნიორობა მოჰყვა.

კორეის რესპუბლიკა ღვინის ეროვნული სააგენტოსთვის 2019 წელს გამოიკვეთა როგორც სტრატეგიული ბაზარი, სადაც ღვინის ეროვნული სააგენტოს ორგანიზებითა და მხარდაჭერით, არა-

ერთი მნიშვნელოვანი მარკეტინგული ღონისძიება განხორციელდა. ღვინოსიხივები ემსახურებოდა ქართული ღვინის შესახებ კორეელი მომხმარებლებისთვის ინფორმაციის მიწოდებას და ქართული ღვინის პოპულარიზაციას.

მიმდინარე წლიდან, კორეის რესპუბლიკაში ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ღონისძიებებში აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) სოფლის მეურნეობის პროგრამა ღვინის ეროვნული სააგენტოს შორის გაფორმებული თანამშრომლობის მემორანდუმის ფარგლებში ჩაერთო. USAID-ის სოფლის მეურნეობის პროგრამის მხარდაჭერით, მიმდინარე წელს, კორეის რესპუბლიკაში ქართული ღვინის ორი მასშტაბური წარდგენა-დეგუსტაცია მოეწყო.

საქართველოში რთველი დასრულდა მოსავალი სრულად დაბინავებულია

ყურძნის რეალიზაცია ყველა მიზანს მიწვევს ფერმერმა შეუფერხებლად შეძლო. ქვეყნის მასშტაბით გადაამუშავებულია 222 ათას ტონამდე ყურძენი, ყურძნის რეალიზაციიდან მიღებული შემოსავალი 304 მლნ ლარს აღემატება

კახეთი

გადამუშავდა 204 ათასი ტონა ყურძენი, აქედან რქაწითელი - 71 884 ტონა, საფერავი - 89 014 ტონა, კახური მწვანე - 4 027 ტონა, დანარჩენი სხვადასხვა ჯიშის ყურძენია. ყურძნის რეალიზაციიდან მიღებული ჯამური შემოსავალი 247 მლნ ლარს აღწევს.

კახეთის შემთხვევაში, სახელმწიფო სუბსიდიას იღებს ის კომპანია, რომელმაც შეიძინა და გადაამუშავა კახეთის რეგიონში მოწეული არანაკლებ 100 ტონა რქაწითელის და/ან კახური მწვანის ჯიშის ყურძენი. ამასთან, შესყიდული 1 კგ ყურძნის სანაცვლოდ, ყურძნის ჩამბარებელს გადაუხადა არანაკლებ 90 თეთრი. კახეთის რეგიონში მევენახის მიერ მოწეული ყურძნის შესყიდვის სანაცვლოდ, კომპანიებზე გასაცემი სუბსიდია შეადგენს 1 კგ რქაწითელისა და 1 კგ კახური მწვანისთვის - 20 თეთრს.

რაჭა

გადამუშავდა 1,7 ათას ტონამდე ყურძენი; მევენახეების შემოსავალმა 11,6 მლნ ლარი შეადგინა.

ღვინის კერძო საწარმოებისა და მევენახე ფერმერების სტიმულირების, ასევე მოსავლის სრულად დაბინავების მიზნით, ორივე რეგიონში მოქმედებდა რთველის სუბსიდირების სახელმწიფო პროგრამა:

რაჭის შემთხვევაში, სუბსიდიას იღებს ყველა ის კომპანია, რომელმაც შეიძინა და გადაამუშავა „ხვანჭკარას“ მიკროზონაში მოწეული არანაკლებ 3 ტონა ალექსანდროლისა და მუჯურეთულის ჯიშის ყურძენი და მევენახეს გადაუხადა არანაკლებ 7 ლარი. ღვინის კომპანიებზე 1 კგ ალექსანდროლისა და 1 კგ მუჯურეთულისთვის 4 ლარის ოდენობის სახელმწიფო სუბსიდია გაიცემა.

ლეჩხუმი

გადამუშავებულია 565 ტონა ყურძენი, მევენახეების შემოსავალია 2,8 მლნ ლარი. რეგიონში გადაამუშავდა ცოლიკური - 443 ტონა, ოჯალეში - 88.4 ტონა და ოყურემის უსახელაური - 34 ტონა.

მიმდინარე წლის რთველი გამოირჩეოდა ორგანიზებული, კახეთში მოსავლის გადაამუშავების პროცესში ჩართული იყო 350 საწარმო, რაც მიზანშეწონილია მოსავლის შეუფერხებლად რეალიზაციის საფუძველი გახდეს. ანალოგიურად, პრობლემატური მარაგი ჩატარდა რთველი რაჭაში.

2023 წლის რთველი ბოლო წლებში კერძო სექტორის მაღალი ჩართულობით გამოირჩევა, კახეთის რეგიონში სახელმწიფო საწარმო „მოსავლის მართვის კომპანია“ მიერ გადაამუშავდა მოსავლის დაახლოებით 10%, რაც ბოლო წლების საუკეთესო მაჩვენებელია.

რაჭის შემთხვევაშიც მაღალი იყო კერძო სექტორის ჩართულობა, 50-მდე კომპანია და მარანი მონაწილეობდა რთველში.

ლეჩხუმში, ყურძნის გადაამუშავების პროცესში 40 კომპანია და მარანი იყო ჩართული.

აღსანიშნავია, რომ სახელმწიფომ მყისიერად მოახდინა, სექტემბრის თვეში, რამდენჯერმე მოსული ძლიერი სეტყვის შედეგად დაზიანებული ყურძნის მიღება-გადამუშავება. შპს „მოსავლის მართვის კომპანია“ მევენახე ფერმერებს სხვადასხვა კლიმატური პირობების გამო დაზიანებულ 1 კილოგრამ ყურძენში 0.90 ლარს უხდოდა. მევენახეებმა დაზიანებული ყურძნის რეალიზაციიდან

18 მილიონ ლარამდე შემოსავალი მიიღეს. კლიმატური პირობების გამო დაზიანებული 20 ათას ტონამდე ყურძენი სახელმწიფო საწარმომ შპს „მოსავლის მართვის კომპანია“ სასპირტედ გადაამუშავა.

ხაზგასასმელია, რომ მიუხედავად არახელსაყრელი კლიმატური პირობებისა, რაოდენობრივად შემცირებული მოსავლისა, ღვინის კერძო

სექტორი ორიენტირებული იყო ხარისხიანი ყურძნის შექმნაზე, რაც იმის წინაპირობაა, რომ მიმდინარე წლის მოსავლის ღვინოებიც იქნება გამორჩეული, მრავალფეროვანი და ხარისხიანი.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს გარემოს ეროვნული სააგენტო ქვეყანაში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის გაუმჯობესების მიმართულებით მუშაობას აგრძელებს

ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანია ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის კარგად განვითარებული სისტემის დანერგვა, რათა მოხდეს ჰაერის დაცვის ეფექტიანი პოლიტიკის შემუშავება. სწორედ ამ მიზნით, გარემოს ეროვნულ სააგენტოს შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტოს (Sida) პროგრამის „გადავარჩინოთ ბუნება - საქართველო“ ფარგლებში, ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის 8 ავტომატური და 1 მობილური სადგური გადმოეცა. პროექტი მოიცავს 3 მიმართულებას: ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ქსელის გაფართოება, ჰაერის ხარისხის მონიტორინგზე პასუხისმგებელი თანამშრომლების შესაძლებლობების გაზრდა და ჰაერის ხარისხის საკითხებზე საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება.

აღნიშნული პროექტის ფარგლებში ქ. რუსთავსა და თბილისში ახალი ავტომატური სადგურები გაიხსნა. რომელიც 24 საათის განმავლობაში განახორციელებს ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მდგომარეობის მონიტორინგს. ატმოსფერულ ჰაერში განისაზღვრება ნახშირბადის მონოქსიდის (CO), აზოტის ოქსიდების (NOx, NO, NO2), გოგირდის დიოქსიდის (SO2), ოზონისა (O3) და მყარი ნაწილაკების (PM10, PM2.5) შემცველობა.

„ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესება ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა. წელს არაერთი მნიშვნელოვანი ინიციატივა გვქონდა საკანონმდებლო დონეზე. შემოვიღეთ სხვადასხვა რეგულაციები სამრეწველო სექტორის, ასევე, ავტოტრანსპორტის მიმართულებით, რომელიც დიდ ქალაქებში არის მნიშვნელოვანი დამაბინძურებელი. შვედეთის მთავრობის მხარდაჭერით, თბილისში, სრულიად თანამედროვე სტანდარტების კიდევ ერთი მონიტორინგის სადგური გავხსენით და აღსანიშნავია, რომ წლის ბოლომდე, ასევე მათი მხარდაჭერით, ქვეყნის მასშტაბით დამატებით ახალი რვა სადგური გვექნება. ეს პროექტი გრძელდება და მომავალი წლიდან უკვე

ვეროკავშირის მხარდაჭერით, მთლიანად დაიფარება მთელი ქვეყნის ტერიტორია. ქვეყნის მასშტაბით 27 ასეთი სადგური გაიხსნება, რომელიც მნიშვნელოვანია იმისთვის, რომ ჩვენ გვექონდეს უტყუარი ინფორმაცია ატმოსფერული ჰაერის ხარისხზე. მინდა მაძღოროს გადავუხადო ჩვენს პარტნიორებს მხარდაჭერისთვის და კიდევ ერთხელ აღვნიშნო, რომ ჩვენ გავაგრძელებთ შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელებას ქვეყანაში ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესებისთვის“,- განაცხადა თბილისში გამართულ ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ავტომატური სადგურის გახსნაზე, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ოთარ შამუგიაძემ.

მნიშვნელოვანია, რომ ჰაერის ხარისხის შესახებ მონაცემები საჯაროა და მათი ნახვა ნებისმიერ მოქალაქეს ონლაინ რეჟიმში სპეციალურ პორტალზე შეუძლია. სადგურიდან მიღებული მონაცემები განთავსებულია ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის პორტალზე www.air.gov.ge ახალი სადგურების განთავსება იგეგმება ასევე, ბათუმში, ქუთაისში, ბუგდიდში, თელავში, ახალციხესა და მესტიაში. პროექტის ღირებუ-

ლება 2 000 000 ევროს შეადგენს. ამ ეტაპზე, ქვეყნის მასშტაბით ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ქსელი შედგება 7 სტაციონალური და 2 მობილური სადგურისგან.

გარდა ამისა, საქართველოს ტერიტორიაზე 30 ქალაქში მარტში, ივნისში, სექტემბერსა და ნოემბერში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის დადგენის მიზნით ტარდება ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების ინდიკატორული გაზომვები, რისი საშუალებითაც ისაზღვრება აზოტის დიოქსიდის, ოზონისა და ბენზოლის შემცველობა. მნიშვნელოვანი სიახლე არის ტყვიის, კადმიუმის, ნიკელის, დარიშხანისა და ბენზაპირენის, უწყვეტი, 24/7 მონიტორინგის განხორციელება. აღნიშნული ანალიზების განხორციელებისთვის სააგენტოს ლაბორატორიას მიღებული აქვს ISO სტანდარტის შესაბამისი აკრედიტაცია.

ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანია ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის კარგად განვითარებული სისტემის დანერგვა, რათა მოხდეს ჰაერის დაცვის ეფექტიანი პოლიტიკის შემუშავება.

„ბოლო წლებში საქართველოს ხელისუფლებამ გადადგა არაერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი აღნიშნული პრობლემის მოსაგვარებლად, როგორც საკანონმდებლო სფეროში, ისე პრაქტიკული ღონისძიებების გატარების კუთხით. განსაკუთრებით ხაზგასასმელია საერთაშორისო თანამეგობრობის მხარდაჭერა, რომელიც მიმართულია ქვეყნის შესაძლებლობების გაძლიერებაზე ჰაერის დაბინძურების მონიტორინგის სფეროში“,- განაცხადა ქ. რუსთავში გამართულ ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ავტომატური სადგურის გახსნაზე, გარემოს ეროვნული სააგენტოს უფროსმა ვასილ გედევანიშვილმა.

აღსანიშნავია, რომ საქართველო 2020 წელს გახსნორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებების

შედეგად ეტაპობრივად გადადის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მართვის ევროპულ სისტემაზე. საუკეთესო ევროპული პრაქტიკის გათვალისწინებით ქვეყნის მთელს ტერიტორიაზე შეიქმნა ჰაერის ხარისხის მონიტორინგისა და მართვის ხუთი ზონა და თბილისის აგლომერაცია.

2020-2022 წლებში წარმატებით განხორციელდა ქ. რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმა, რომელიც შემუშავდა დაინტერესებული მხარეების მაქსიმალური ჩართულობით. მიმდინარე წელს მომზადდა ცენტრალური ზონის ჰაერის ხარისხის გეგმა და ასევე ამჟამად მიმდინარეობს თბილისის აგლომერაციისა და შავი ზღვის ზონის ჰაერის ხარისხის მართვის გეგმების შემუშავება.

გარემოს ეროვნული სააგენტო აქტიურად აგრძელებს თანამშრომლობას საერთაშორისო დონორ ორგანიზაციებთან ქვეყანაში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის გაუმჯობესების მიმართულებით.

საქართველოში ტყის ინვენტარიზაციის სამუშაოები მიმდინარეობს

ტყის მდგრადი მართვისა და ყველა სახის საბუნებო სამუშაოების ღონისძიების დაგეგმვის საფუძველზე ტყის ინვენტარიზაცია წარმოადგენს. მისი სარევიზიო პერიოდი 10 წელია, თუმცა უკანასკნელი ტყის ინვენტარიზაციის მასალა, ქვეყანაში, 1997 წლით თარიღდება. ინვენტარიზაციის პროცესის აღდგენა ეროვნულმა საბუნებო რესურსების დეპარტამენტმა 2013 წლიდან დაიწყო. დღეისათვის, ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მარცვანებლების შესახებ ინფორმაცია სრულად განახლებულია. ტყეების სავალე ინვენტარიზაცია განხორციელდა 700 სააგენტოს მართვის დაქვემდებარებულ 700 ათას ჰა-ზე მეტ ფართობზე

ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრთან თანამშრომლობით და ევროკავშირისა და გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მხარდაჭერით, პროფესიული გადამზადების პროგრამას „ტყის ინვენტარიზაცია და ტექსტილი“ ახორციელებს.

გასული წლებიდან დღემდე, ტყის ინვენტარიზაციის სამუშაოების უწყვეტობისა და ქვეყანაში სპეციალისტების რაოდენობის გაზრდის მიზნით, სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტოს სპეციალური პროგრამით, 45-მდე ახალგაზრდა მეტყევე სპეციალისტი გადამზადდა. ამ მიმართულებით მუშაობას სააგენტო წელსაც აგრძელებს. ინვენტარიზაციის სამუშაოებზე 20 მეტყევე-ინჟინერია დასაქმებული.

მნიშვნელოვანია, რომ სატყეო სამუშაოებს საქმიანობის სწორად და ეფექტიანად წარ-

მართვისთვის, აუცილებელია ტყის მართვის ათწლიანი გეგმების შემუშავება. შესაბამისად, ეროვნული სატყეო სააგენტოს ინიციატივით, 2023-2024 წლებში, ტყის ინვენტარიზაციის სავალე სამუშაოები თიანეთის, ყვარლის, თელავის, დედოფლისწყაროს და ოზურგეთის მუნიციპალიტეტებში, საერთო ჯამში, 160 500 ჰა ფართობზე ჩატარდება. ხოლო, ტყის სტატისტიკური მეთოდით FMI-ინვენტარიზაციის სავალე სამუშაოები ყვარლის, თელავის, დედოფლისწყაროს, ჩოხატაურისა და ლანჩხუთის მუ-

ნიციპალიტეტებში, ჯამში 186 000 ჰა ფართობზე მიმდინარეობს.

სახელმწიფო ტყის ინვენტარიზაცია, მწვანე კლიმატის ფონდის (GCF), გერმანიის, შვეიცარიის და საქართველოს მთავრობების მიერ დაფინანსებული პროექტის – ECO Georgia-ს ფარგლებში, ეროვნულ სატყეო სააგენტოსა და გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებას (GIZ) შორის გაფორმებული საგრანტო ხელშეკრულების საფუძველზე ხორციელდება.

დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტში 1474 ჰექტარი ქარსაფარი ზოლების ინვენტარიზაცია განხორციელდა

მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს თავმჯდომარემ, გიორგი მიშელაძემ დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტში ინვენტარიზებული ქარსაფარი ზოლები რამდენიმე ლოკაციაზე დაათვალიერა და კერძო საკუთრებაში მოქცეული ქარსაფარების მფლობელებს შეხვდა.

დედოფლისწყარო განეკუთვნება I ჯგუფის მუნიციპალიტეტს, ამიტომაც უმნიშვნელოვანესია, კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული ნეგატიური პროცესებისგან მიწის რესურსების დასაცავად და მიწის ნაყოფიერების შესანარჩუნებლად ქარსაფარების დაცვა და მათი რეაბილიტაცია.

ქარსაფარების აღდგენა/გაშენება შესაძლებელია საქართველოს ტერიტორიაზე რეგისტრირებული ქარსაფარი ზოლის სტატუსის მქონე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების იმ მიწის ნაკვეთებზე, რომლებზეც ჩატარდა ინვენტარიზაცია. შესაბამისად, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ქარსაფარებისთვის სტატუსის მინიჭებაზე კერძო მესაკუთრებთან თანამშრომლობა. ამ

ეტაპზე, მუნიციპალიტეტის 33 მესაკუთრესთან შეთანხმება უკვე არსებობს, მათ მფლობელობაში არსებული ქარსაფარების ფართობი ერთობლიობაში 11 ჰექტარს შეადგენს.

საინვენტარიზაციო სამუშაოების ფარგლებში, მოხდა ქარსაფარი ზოლების ფაქტობრივი მდგომარეობის აღწერა, ინვენტარიზაციას დაექვემდებარა მწვანე ნარგავებით დაკავებული ქარსაფარი ზოლები და ის ტერიტორიებიც, სადაც მთლიანად ან ნაწილობრივ არის განადგურებული ქარსაფარები, ასევე, მიწის ის ნაკვეთები, რომლებიც სახელმწიფო უწყებებში დაცული დოკუმენტების მიხედვით, წარმოადგენდა ქარსაფარ ზოლს.

სააგენტო ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლების ინვენტარიზაციის პროგრამას, საქართველოს მთავრობის დადგენილებით დამტკიცებული პროგრამით, 2021 წლიდან ახორციელებს. საინვენტარიზაციო სამუშაოების გეგმის მიხედვით, 2023 წელს, ინვენტარიზაცია მიმდინარეობს დედოფლისწყაროს, ქარელის, კასპის და დუშეთის მუნიციპალიტეტებში; 31 ოქტომბრის მდგომარეობით, ინვენტარიზებულმა ფართობმა შეადგინა 2697 ჰა. 2021-2023 წლებში, საერთო ჯამში, ინვენტარიზებულია 3967 ჰექტარი ქარსაფარი, საიდანაც საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოში დარეგისტრირებულია 1716 ჰა. სტატუსის მინიჭების პროცესი მიმდინარეობს.

სამაგისტრო მეურნეობა სოფელ ქვერაში

გორის მუნიციპალიტეტის სოფელ ქვერაში კომპანია „აგრო ქართლი“ სოფლის განვითარების სააგენტოს პროგრამების მეშვეობით, 10 ჰა-ზე ვაშლის ბაღი გააშენა და სამაცივრო მეურნეობა მოაწყო.

სოფლის განვითარების სააგენტოს ხელშეწყობით შეიქმნა 500 ტონა მოსავლის ტევადობის სამაცივრო მეურნეობა. ახლა უკვე მოსავლის დაბინავების პროცესში, რეალიზაციაზე აღარ ვფიქრობთ, გვაქვს იმის საშუალება რომ მოსავალი გარკვეული დროის განმავლობაში დავასაწყობოთ, - აცხადებს კომპანიის აგრო ქართლის წარმომადგენელი მურაზ ლოლიჯაშვილი.

მისი თქმით, სახელმწიფო პროგრამებმა განაპირობა, რომ სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული პირების შრომა ფასდება, რაც მათთვის დიდი მოტივაციაა.

„სოფლის განვითარების სააგენტოსთან თანამშრომლობა დავიწყეთ იმ დღიდან, როდესაც გადავწყვიტეთ ხეხილის ბაღების გაშენება. პირველი მოსავლის მიღების შემდეგ, საჭიროება დაგვიდგა გარკვევითი სამაცივრო მეურნე-

კომპანია „გოლდენ ფარმ“ ლუჩი მოცვის ბაღი გააშენა და სამაცივრო მეურნეობა მოაწყო

სოფლის განვითარების სააგენტოს პროგრამის „დანერგე მომავალი“ და პროექტის „შეღვათიანი აგროკრედიტი“ ფინანსური მხარდაჭერით, კომპანია „გოლდენ ფარმ“ 2020 წელს, 16 ჰექტარზე მოცვის თანამედროვე ბაღი გააშენა და სარწყავი სისტემა მოაწყო.

ლმწიფოს მხარდაჭერით ავაშენეთ შემნახველი მეურნეობაც. სახელმწიფოს მხარდაჭერა იყო უმნიშვნელოვანესი, როგორც ბაღის გაშენების ეტაპზე ასევე სარწყავი შექმნისას, - აღნიშნა კომპანიის „გოლდენ ფარმ“ დირექტორმა, დავით ლაბარტყავამ.

აღსანიშნავია, რომ სახელმწიფოს მხარდაჭერით შექმნილმა კომპანიამ მიმდინარე წელს 30 ტონამდე ლუჩი მოცვის ექსპორტი გალდის ქვეყნებში, ჩინეთში, გერმანიასა და პოლონეთში განახორციელა.

„ბაღი სრულ მსხმოიარობაში 2 წლის შემდეგ შევა, თუმცა პირველი მოსავალი უკვე მივიღეთ. კომპანიის საჭიროებებიდან გამომდინარე, სახე-

სახელმწიფოს ხელშეწყობით შექმნილი სალიფსიტა მეურნეობა გურიაში

კომპანია „გურია ფიშ“, რომელიც ნორვეგიული ორაველის ლიდსიტას აწარმოებს, ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის სოფელ კვირიკეთში სახელმწიფოს ფინანსური მხარდაჭერით საქმიანობს.

ვად ექსპერიმენტალური მეურნეობა ვიყავით. შეცდომების გამოსწორებით, ნაბიჯ-ნაბიჯ ჩვენ მოვახერხეთ ის, რომ გვაქვს გამართული წარმოება. ჩვენ უახლესი ტექნოლოგიებით აღჭურვილი კომპანია შევქმენით. სოფლის განვითარების სააგენტოს პროექტის „შეღვათიანი აგროკრედიტი“ დახმარებით, მნიშვნელოვნად გავზარდეთ წარმოების მოცულობა და ხარისხი, - აღნიშნა „გურია ფიშის“ დირექტორმა, ალექსანდრე ტოტოჩავამ.

„2018 წელს, როცა საქმიანობა დავიწყეთ, ჩვენი სურვილი იყო, რომ საქართველოში აკვაკულტურა მეტად განვითარებულიყო. ფაქტობრი-

სოფელ კისისხევის ტერიტორიაზე სარწყავი არხები წესრიგდება

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შპს „საქართველოს მელიორაცია“ ზემო ალაზნის სარწყავი სისტემის მოწესრიგების სამუშაოებს ატარებს. სოფელ კისისხევის ტერიტორიაზე მეცნარეებისა და ნატანი მასისგან მაგისტრალური არხის 2 კილომეტრიანი მონაკვეთი იწმინდება.

სამუშაოები არხში წყლის შეუფერხებლად გადინებას შეუწყობს ხელს. შედეგად, თელავისა და გურჯაანის მუნიციპალიტეტების 10 სოფლის (კისისხევი, წინანდალი, ქვემო ხოდაშენი, ბუშტი, ვანთა, აკურა, კახიფარი, კალაური, ვაჩნაძიანი და შაშიანი) დაახლოებით 500 ჰექტარ სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობზე სარწყავი წყლის მიწოდება გაუმჯობესდება. სამუშაოები, რომელსაც კომპანია საკუთარი ძალებით ახორციელებს ნოემბრის ბოლოს დასრულდება.

სარწყავი არხების აღდგენითი სამუშაოები გორის მუნიციპალიტეტში

ქვეყნის მასშტაბით სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგების ღონისძიებების ფარგლებში, შპს „საქართველოს მელიორაცია“ შიდა ქართლში, სალთვისის სარწყავი სისტემის მოწესრიგების სამუშაოებს ახორციელებს.

სოფელ ქვემო ხვითის ტერიტორიაზე ხე-ბუჩქნარისა და დანალექი გრუნტისგან პირველი და მეორე რიგის წყალგამანაწილებელი არხების 2,5 კილომეტრიანი მონაკვეთი იწმინდება. ჩატარებული სამუშაოები არხის გამტარუნარიანობას გაზრდის. შედეგად, სოფელ ქვემო ხვითის 200 ჰექტარ სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობზე სარწყავი წყლის მიწოდება გაუმჯობესდება საირიგაციო სისტემაზე მიმდინარე სამუშაოების ნოემბრის ბოლოს დასრულდება.

სამუშაო შეხვედრა მსოფლიო ბანკის მისიის ჯგუფთან

შპს „საქართველოს მელიორაციის“ გენერალურმა დირექტორმა თამაზ მღებრიშვილმა მსოფლიო ბანკის მისიის ჯგუფთან შეხვედრა გამართა.

შეფასებების და პროგრამების ერთობლიობას შპს „საქართველოს მელიორაციის“ 2023-2029 წლების სამოქმედო გეგმის აქტივობების განსახორციელებლად.

სამუშაო შეხვედრაზე „მდგრადი სოფლის მეურნეობის, ირიგაციისა და მიწის პროექტის“ (GRAIL) ფარგლებში დაგეგმილი ღონისძიებები განიხილეს.

საუბარი შეუხო კომპლექსური ინსტიტუციური რეფორმის პროგრამას, „საქართველოს მდგრადი სოფლის მეურნეობის, ირიგაციისა და მიწის პროექტში“ წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციების ჩამოყალიბების ხელშეწყობის მნიშვნელობას; ასევე, „საქართველოს მდგრადი სოფლის მეურნეობის, ირიგაციისა და მიწის პროექტის“ ფარგლებში სავლელ დონის ლიდერობის დანერგვის საკითხს.

აღნიშნული პროექტი სახელმწიფოსა და მსოფლიო ბანკის თანამონაწილეობით განხორციელდება. პროექტი ექსპლუატაციაშია და მისი ბიუჯეტი 150 მლნ დოლარს შეადგენს.

აღნიშნული პროგრამა წარმატებით განხორციელდა მსოფლიოს რამდენიმე ქვეყანაში და ითვალისწინებდა ტრენინგების საშუალებით ისეთი უნარ-ჩვევების გამომუშავებას, რომლებიც ხელს შეუწყობს კომპანიის სათავო და სერვისცენტრების დონეზე ლიდერობის გამოვლენას.

პროექტით გათვალისწინებულია აღმოსავლეთ საქართველოში 5 საირიგაციო, ხოლო დასავლეთ საქართველოში - ერთი სადრენაჟე სისტემის რეაბილიტაცია - მოდერნიზაცია, ასევე, შპს „საქართველოს მელიორაციის“ ფუნქციონირების გაუმჯობესების მიზნით, ინსტიტუციური რეფორმის განხორციელება.

შეხვედრას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, სემეკის, მსოფლიო ბანკის პროექტის განმახორციელებელი ერთეულის წარმომადგენლები, მსოფლიო ბანკის ექსპერტები და შპს „საქართველოს მელიორაციის“ ხელმძღვანელი პირები ესწრებოდნენ.

სამელიორაციო სისტემების რეაბილიტაციის შედეგად, 25 ათას ჰექტარზე მეტ მიწის ფართობზე საირიგაციო მომსახურება გაუმჯობესდება.

შეხვედრებზე მხარეებმა განიხილეს „საქართველოს ირიგაციის სექტორის განვითარების საგზაო რუკა“, რომელიც წარმოადგენს სტრატეგიების,

წელს შავ ზღვაზე გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის 58 ფაქტი დაფიქსირდა

შავ ზღვაზე კონტროლს გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის შავი ზღვის დაცვის კონვენციური სამმართველო ახორციელებს. სამმართველოს უფროსი ირაკლი ჭავჭავანიძე აცხადებს, რომ წელს, შავ ზღვაზე, გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის 58 ფაქტი გამოვლინდა

როგორ აკონტროლებს შავი ზღვის დაცვის კონვენციური სამმართველო ნავსადგურებში შემოსულ უცხოურ გემებს და რა ოდენობის ჯარიმების გადახდა უნევთ ზღვის დამაბინძურებლებს?

უკვე 27 წელია, ყოველწლიურად, 31 ოქტომბერს, შავი ზღვის დაცვის დღე აღინიშნება. 1996 წელს, სწორედ ამ დღეს, შავი ზღვის აუზის ქვეყნების წარმომადგენლებმა, ხელი მოაწერეს ზღვის დაცვის სტრატეგიულ გეგმას და მას შემდეგ, შავი ზღვის დაცვას, კიდევ უფრო განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა, მათ შორის საქართველოშიც. წყლის დაბინძურების თავიდან აცილება ან მინიმუმამდე დაყვანა, ასევე უკანონო თევზჭერის ფაქტების აღკვეთა და პრევენცია, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს პრიორიტეტულია. ამ მიმართულებით, შავ ზღვაზე სახელმწიფო კონტროლს, სამინისტროს საქვეუწყებო დაწესებულების - გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის შავი ზღვის დაცვის კონვენციური სამმართველო ახორციელებს. სამმართველოს უფროსი ირაკლი ჭავჭავანიძე აცხადებს, რომ დეპარტამენტის ეფექტიანი მუშაობისა და არსებული საკმაოდ მაღალი ჯარიმების შედეგად, ზღვის დაბინძურების შემთხვევები, განსაკუთრებით კი, ნავთობშემცველი პროდუქტებით დაბინძურება, უფრო და უფრო იშვიათი ხდება. ირაკლი ჭავჭავანიძე გვიამბობს, როგორ აკონტროლებს საქართველოს ტერიტორიულ წყლებში შემოსულ გემებს შავი ზღვის დაცვის კონვენციური სამმართველო, როგორია გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის სტატისტიკა და რა ოდენობის ჯარიმების გადახდა უწევთ შავი ზღვის დამაბინძურებლებს.

- ბატონო ირაკლი, კონკრეტულად რა ფუნქცია-მოვალეობები აქვს თქვენ სამმართველოს და როგორ ახორციელებთ კონტროლს?

- შავი ზღვის დაცვის კონვენციური სამმართველო გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის სფეროში სახელმწიფო კონტროლს ახორციელებს საქართველოს შიდა საზღვაო წყლებში, ნავსადგურებში, ტერიტორიულ ზღვაში, კონტინენტურ შელფსა და განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში. ჩვენი მთავარი ამოცანა შავი ზღვის დაბინძურებისა და ბუნებრივი რესურსებით უკანონო სარგებლობის ფაქტების პრევენცია, გამოვლენა და აღკვეთაა. სამმართველო თავის საქმიანობას ახორციელებს მასში შემავალი მეთრადი სტრუქტურული ერთეულების - ბათუმისა და ფოთის განყოფილებების მეშვეობით. ჩვენ, საქართველოს ტერიტორიულ წყლებსა თუ ნავსადგომებში, მონიტორინგს და

შემოსული გემების ინსპექტირებას ვახდენთ, რაც გულისხმობს როგორც დოკუმენტაციის გადამოწმებას, ასევე გემის გამწმენდი დანადგარების მდგომარეობის შემოწმებას. აღსანიშნავია ისიც, რომ ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების გათვალისწინებით, კონტროლი თანამედროვე ელექტრონული ტექნოლოგიებით ხორციელდება.

- როგორია მონიტორინგის შედეგები და რამდენად ხშირია შავი ზღვის დაბინძურების ფაქტები?

- მიმდინარე წლის განმავლობაში, კონვენციური სამმართველოს მიერ, სულ გამოვლენილია გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის 58 ფაქტი. აქედან 11 - სახომალდე დოკუმენტების შევსების წესის დარღვევის ფაქტია, 29 - უკანონო თევზჭერის, 3 - თევზჭერის ლიცენზიის პირობების დარღვევის, 15 - გემებიდან ზღვის დაბინძურების ფაქტია. აღსანიშნავია, რომ 2023 წელს, სამმართველოს თანამშრომლებმა, სულ 235 გემი შეამოწმეს და 209 შემთხვევაში, დარღვევა არ დაფიქსირდა. ზოგადად, მნიშვნელოვანია, რომ ბოლო წლებში, შავი ზღვის დაბინძურების ფაქტების რაოდენობა კლებადია და გემების მიერ ნავთობშემცველი წყლებით დაბინძურების ფაქტებიც, უფრო იშვიათად ხდება.

- ეს მოცემულობა შავი ზღვის დაცვის კონვენციური სამმართველოს ეფექტიანი მუშაობის შედეგია?

- რა თქმა უნდა, ეს სამმართველოს თითოეული თანამშრომლის თავდაუზოგავი შრომისა და ეფექტიანი მუშაობის შედეგია, თუმცა მიზეზი მხოლოდ ეს არაა - სამართალდამრღვევებზე დაკისრებული ჯარიმების ოდენობა საკმაოდ მაღალია, რასაც შემაკავებელი ეფექტი ნამდვილად აქვს. შეიძლება ითქვას, რომ გემების მიერ შავ ზღვაში სხვადასხვა სახის ნივთიერებების, განსაკუთრებით კი, ნავთობის ჩაღვრა, მხოლოდ იმ შემთხვევაში ხდება, როდესაც რამე ტექნიკური გაუმართაობაა. ჩვენ ნავსადგურებში შემოსული ყველა გემის კაპიტანმა იცის, რომ ჩვენთან, ადგილობრივი კანონმდებლობით თუ საერთაშორისო კონვენციებით განსაზღვრული გარემოსდაცვითი მოთხოვნების მკაცრი კონტროლი ხორციელდება.

- თქვენ ამბობთ, რომ მკაცრი სანქციებს შემაკავებელი ეფექტი აქვს. რა ოდენობის ჯარიმების გადახდა უნევთ ზღვის დამაბინძურებლებს?

- გააჩნია სამართალდარღვევების ტიპს. ზღვის დაბინძურებაზე ჯარიმები 100 ლარიდან 65 ათას ლარამდე მერყეობს. მაგალითად, თუ ხმე-

ლეთიდან ზღვაში საყოფაცხოვრებო ნაგვის ან სხვა ნარჩენების ჩაყრის შემთხვევაში, სამართალდამრღვევს 100-დან 300 ლარამდე ოდენობის ჯარიმის გადახდა უწევს, გემიდან ზღვაში მავნე, დამაბინძურებელი ნივთიერებების, საწარმოო, ტექნიკური ან სხვა სახის ნარჩენების ან/და მასალის ჩაღვრა (ჩაყრა, ჩაშვება), აგრეთვე მათი ჩამარხვის წესის დარღვევით ზღვის დაბინძურება, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესის დარღვევით, სამართალდამრღვევის 65 000 ლარის ოდენობით დაჯარიმებას იწვევს. დამაბინძურებელი ნივთიერების რაოდენობიდან გამომდინარე, სამართალდამრღვევს ეკისრება გარემოზე მიყენებული ზიანის თანხების გადახდაც, რაც შესაბამისი მეთოდიკით ითვლება.

- როგორც გამოდის, მიმდინარე წელს, სამართალდამრღვევი გემების რაოდენობიდან გამომდინარე, მათ მიერ მილიონ ლარამდე ოდენობის ჯარიმის გადახდილი?

- დიახ, მაგრამ ეს თანხა - 975 ათასი ლარი, სამართალდამრღვევი 15 გემის მიერ გადახდილი ჯარიმია, რასაც ზიანის დაანგარიშებული ოდენობაც ემატება. გემის მიერ ზღვის დაბინძურების შემთხვევაში, მას საქართველოს ტერიტორიული

წყლების დატოვების უფლება მხოლოდ ჯარმისა და ზიანის თანხის გადახდის შემდეგ ეძლევა. შესაბამისად თანხა გაცილებით მეტია.

- ბატონო ირაკლი, შავ ზღვაში თევზჭერის ლიცენზიანტების კონტროლიც ელექტრონულად ხდება? ლიცენზიის პირობების დარღვევის შემთხვევაში, მათ რა ოდენობის ჯარიმის გადახდა უნევთ?

- დიახ, ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ 2017 წლიდან, თევზჭერის პროცესი საქართველოში ელექტრონული სისტემის გამოყენებით უწყვეტად კონტროლდება. თევზჭერის სპეციალური ლიცენზიის მფლობელები და სამრეწველო თევზჭერის განმახორციელებელი პირები, ვალდებული არიან სამრეწველო თევზჭერის პროცესები ელექტრონულად მართონ. 2021 წლიდან, საქართველოს დროშის ქვეშ მცურავი გემების ელექტრონული მონიტორინგი, სხვა ქვეყნებში დაკოფიყეთ. რაც შეეხება ჯარიმას, თევზჭერის ლიცენზიის მფლობელის მიერ ლიცენზიის პირობებისა და მოთხოვნების დარღვევის შემთხვევაში, სამართალდამრღვევს ჯარიმის სახით, 2 000 ლარის გადახდა მოუწევს.

ალუბლის შრობის ტექნოლოგია

ჩვენი ჯანმრთელობა და ცხოვრებისეული წარმატებას კი, შეიძლება ითქვას, კვების შედეგია. ცხოვრების ხარისხი, კეთილდღეობა და განწყობა გრძელვადიან პერსპექტივაში დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად ჯანსაღად ვიკვებებით და დაკმაყოფილებულია თუ არა ორგანიზმის მოთხოვნილება ენერგიაზე, ასევე საჭირო ვიტამინებსა და მინერალებზე. ამ მხრივ ხილის როლი განუსაზღვრელია. კვების ფიზიოლოგიაში მცენარეული საკვების ღირსება აიხსნება იმ აუცილებელი ნუტრიენტების შემცველობით, რომლებიც არ სინთეზირდებიან ადამიანის ორგანიზმში და წარმოადგენენ კვების ისეთ შეუცვლელ ფაქტორებს, როგორცაა ვიტამინები, საკვები ბოჭკოები, შეუცვლელი ამინომჟავები, ფენოლური ნაერთები და სხვ. ხილის სახეობები გამოირჩევა ცალკეული კომპონენტების შემცველობის მხრივ, რაც გენეტიკურ თავისებურებას წარმოადგენს.

ალუბალი (Prunus cerasus L)

უნიკალური მცენარეა, რომლის ნაყოფს და ფოთლებს უძველესი დროიდან სამკურნლოდ იყენებდნენ.

ფოთლებს მოხმარდნენ როგორც ანტისეპტიკს. მასთან ერთად შენახული ხილი დიდხანს ძლებს. აქედან იღებს სათავეს კონსერვაციისათვის ალუბლის ფოთლების გამოყენება. ალუბალი აქტიურად გამოიყენება კულინარიაში, დიეტოლოგიაში, მედიცინასა და კოსმეტოლოგიაში. მას სხვა ხილისაგან გამოარჩევს ანტიოქსიდანტების და ორგანული მჟავების მაღალი შემცველობა. ნაყოფი მდიდარია ვიტამინებით (A, C, B ჯგუფი, K, E, PP). მის მნიშვნელოვან წყაროს კი წარმოადგენს ტრიპტოფანი - შეუცვლელი ამინომჟავა, რომლისგანაც სინთეზირდება სეროტონინი (ბედნიერების ჰორმონი), რომელიც ფსიქო-ემოციური ბალანსის შენარჩუნებას უზრუნველყოფს და მელატონინი (ძილის ჰორმონი), რომელიც არეგულირებს ძილს და ამაღლებს იმუნიტეტს. ამასთან ერთად, იგი წარმოადგენს ძლიერ ბუნებრივ ანტიოქსიდანტს, ალუბალი მას მნიშვნელოვანი რაოდენობით შეიცავს.

ალუბალი საუკეთესო პროფილაქტიკური საშუალებაა ჰიპერტონიის, ათეროსკლეროზის, გულსისხლძარღვთა დაავადებების, სისხლნაკლებობის, ნერვული სისტემის მოშლილობის დროს. განსაკუთრებით სასარგებლოა ორსული ქალებისთვის, რადგან მასში უხვადაა ფოლიუმის მჟავა (ვიტამინი B9), რომელიც დადებითად მოქმედებს ნაყოფის განვითარებაზე.

ალუბალი შეიცავს კუმარინს, ნივთიერებას, რომელიც ხელს უშლის ტრომბის წარმოქმნას და მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ორგანიზმის ტონუსის შენარჩუნებაში. იგი ასევე გამოირჩევა საკვები ბოჭკოების შემცველობითაც - ნაწლავებს წმენდს ტოქსინებისგან, აუმჯობესებს მათ

პერისტალტიკას და ახდენს მეტაბოლიტური პროცესების ნორმალიზებას.

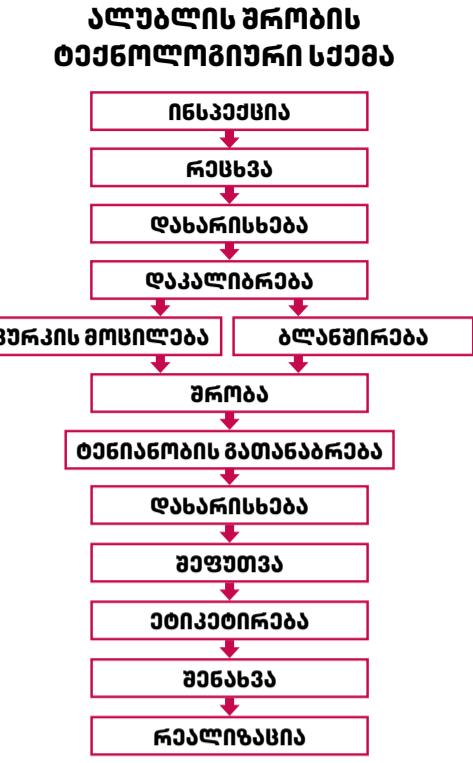
დიეტოლოგების რჩევით ალუბლის მოხმარების დღიური ნორმა 350-400გ-ია. მისი კალორიულობა დაბალია-52 კკალ/100 გ.

ალუბლის მოხმარების პერიოდი საკმაოდ მოკლეა და ძირითადად მწიფობის პერიოდით შემოიფარგლება. მოხმარების პერიოდის გახანგრძლივების საშუალებას მისი გადამუშავების ტექნოლოგიაში ჩართვა იძლევა, მათ შორისაა შრობის ტექნოლოგია - გადამუშავების ფიზიკური მეთოდი, რომლის დროსაც სითბოს ზემოქმედებით ადგილი აქვს წყლის დეჰიდრატაციას განსაზღვრულ რაოდენობამდე.

- სითბის გამოდევნა იწვევს ბიოქიმიური და მიკრობიოლოგიური გარდაქმნების გამოწვევი ფერმენტების და მიკროორგანიზმების აქტივობის შემცირებას, რის შედეგადაც მშრალ პროდუქტს მაქსიმალურად უნარჩუნდება გემური თვისებები და კვებითი ღირებულება-მაღალფუჭადი ხილი ხდება საკმაოდ სოლიდური შენახვის ვადის მქონე პროდუქტი;
- ამასთან, შრობის დროს რამდენადმე მცირდება მასა და მოცულობა. აქედან გამომდინარე მოსახერხებელია შეფუთვა, გაადვილებულია შენახვა და ტრასპორტირება.

დიდ ყურადღებას იმსახურებს მშრალი ალუბალიც, რადგან კონცენტრირებული სახით ინარჩუნებს ბიოქიმიურ ნივთიერებებს და ამდენად, მნიშვნელოვანია კვებითი და პროფილაქტიკური თვალსაზრისით ქრონიკული დაავადებების მიმართ. ენერგეტიკული დატვირთვა 290 კკალ/100 გ-ია.

რადგან ალუბლის ნაყოფს არ ახასიათებს კლიმაქტერიქსი (მოსავლის ალების შემდგომ დაშლივების უნარი), მიზანშეწონილია შრობისათვის განკუთვნილი ალუბალი მოიკრიფოს სრულ სიმწიფეში, როცა ნაყოფის ბიოლოგიური მომწიფება დასრულებულია, ჯერ კიდევ მკვრივია და მაქსიმალურად არის მასში დაგროვილი ხსნადი მშრალი ნივთიერება.

მშრალი პროდუქტის გამოსავლიანობას ძირითადად მშრალი ნივთიერება განსაზღვრავს. ხარისხიანი მშრალი ალუბლის მისაღებად კი საჭიროა ალუბლის მშრალი ნივთიერება იყოს $\geq 15\%$.

ყველა პროცედურა, რომელიც შრობამდე ტარდება, არის მოსამზადებელი ეტაპის ნაწილი, რის შემდეგაც ხორციელდება უშუალოდ შრობის პროცესი. ალუბლის შრობა შეიძლება უკუვრდ და კუროვით. შესაბამისად, მოსამზადებელ ეტაპზე ნაყოფებს სცილდება კურკა, ან უტარდება ბლანშირება.

ბლანშირების მიზანია გაზარდოს შრობის სიჩქარე. ამასთან, ითვალისწინებს ოქსიდაციის პროცესის შემცირებას მაღალ ტემპერატურაზე ფერმენტების ინაქტივაციის საფუძველზე. ბლანშირება შეიძლება ჩატარდეს წყლის ორთქლით, ცხელი წყლით, საჭმლის სოდის ან კაუსტიკური სოდის მდუღარე ხსნარით (კონცენტრაცია და ექსპოზიცია განსხვავებულია ჯიშების მიხედვით).

აღნიშნული თვალსაზრისით ეფექტურია კაუსტიკური სოდის (NaOH) 0.2-0.5% ხსნარი, ტემპერატურა 90-95°C, ექსპოზიცია 5-20 წამის ფარგლებში-ხსნარის კონცენტრაცია და ექსპოზიცია ჯიშების შესაბამისად. ბლანშირების შემდეგ ნაყოფები სწრაფად ირეცხება გამდინარე ცივი წყლით. ბლანშირების შედეგად ნაყოფის კანზე წარმოიქმნება წვრილნაპირებებიანი ბადე და მცირე ზომის თვალისათვის თითქმის შეუმჩნეველი ბზარები, რის შედეგადაც იზრდება ტენის აორთქლების ინტენსივობა, რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს შრობის პერიოდს. ამის შემდეგ ნაყოფები ლაგდება საშრობ ფირფიტაზე ერთ ფენად და თავსდება საშრობ კარადაში, სადაც უშუალოდ ხორციელდება შრობის პროცესი.

შრობის ტექნოლოგიაში მნიშვნელოვანია წინასწარი დამუშავების (ბლანშირება) სწორად ჩატარება: გამოყენებული ნივთიერებების კონცენტრაციის, ექსპოზიციისა და ტემპერატურის სწორად შერჩევა. აღნიშნული განაპირობებს მიღებულ მშრალ პროდუქტში ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებების უკეთ შენარჩუნებას და ასევე, კარგ სასაქონლო სახეს.

კონვექციური (შრობა ცხელი ჰაერის დაბერვით) მეთოდის გამოყენებით, ალუბლის შრობა კუროვით, ან კუროვის გარეშე ხორციელდება 2 ეტაპად:

- შრობის ტემპერატურა 50-55°C, ექსპოზიცია 4-5 სთ, დაყოვნება 3-4 სთ, ამ დროს ორთქლდება ნაყოფში არსებული წყლის დაახლოებით 50%;
- შრობის ტემპერატურა 70-75°C, შრობა გრძელდება, ვიდრე ტენიანობა არ გახდება 18%,

არაუმეტეს 19%. ტენიანობის განსაზღვრა ხდება ტენზომომი აპარატის გამოყენებით.

• შრობის პროცესში დაყოვნების მიზანია ტენიანობის გათანაბრება მთლიან მასაში. ამ დროის განმავლობაში ნაყოფის ღრმა ფენებიდან ტენიანობა გადანაწილდება ზედა ფენებზე, საიდანაც ტენის აორთქლება უფრო ინტენსიურად მიმდინარეობს. შედეგად კი ნაყოფის საბოლოო გაშრობა ხდება უფრო სწრაფად და თანაბრად.

შრობის პერიოდი დამოკიდებულია მრავალ ფაქტორზე - ჯიშზე, შრობის რეჟიმზე, ჰაერის სიჩქარეზე, ასევე საშრობი აპარატის ტექნიკურ მონაცემებზე.

ერთი კილოგრამი კურკიანი მშრალი ალუბლის (კურკი) მისაღებად საჭიროა საშუალოდ 3.5-4.0 კგ ალუბალი, უკუვრდის შემთხვევაში 4.0-4.5კგ.

ზოგადად მშრალი პროდუქტი ჰიგროსკოპიულია და შესაბამისად ადვილად ითვისებს ტენს. ასევე გამოირჩევა მაღალი ფორიანობით, რაც ატმოსფერულ ჟანგბადთან შეხების ზედაპირს ზრდის, ეს კი ჟანგითი პროცესების გააქტიურებას იწვევს. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ არაფერმენტული გარდაქმნები გაძლიერებულია ტემპერატურის მატებით 15°C ზემოთ და თითქმის მთლიანად ჩერდება 0°C.

ამრიგად, მშრალი პროდუქტის საიმედო და ხანგრძლივ შენახვას უზრუნველყოფს:

- ჰაერის დაბალი ფარდობითი ტენიანობა - არაუმეტეს 70%;
- დაბალი ტემპერატურა - $\leq 10^\circ\text{C}$;
- ჰერმეტიკული შეფუთვა.
- ამ პირობებში შენახვის ხანგრძლივობა 8-12 თვემდეა.

მშრალი ალუბალი იფუთება:

- მცირე მოცულობის ტარაში, ტევადობა 50-1000 გ;
- დიდი მოცულობის ტარაში, ტევადობა რეკომენდებულია ≤ 10 კგ.

შესაფუთ მასალად გამოიყენება:

- მინა;
- მუყაო;
- ჯუთი;
- პოლიმერული მასალა: პოლიეთილენი (PE), პოლიპროპილენი (PP);
- კომბინირებული -პოლიეთილენტელეფტალატი/ალუმინი/პოლიეთილენი (PET/AL/PE)

ტარის სახეები:

- ყუთი;
- კონტეინერი;
- ჩანთა;
- პაკეტი.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მშრალი ალუბალი მაქსიმალურად ინარჩუნებს ბიოლოგიურად აქტიურ ნივთიერებებს, რის გამოც თამამად შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ფუნქციური ხასიათის, პროფილაქტიკური დანიშნულების ჯანსაღი საკვები. გამომდინარე აქედან, მივირთვათ მშრალი ალუბალი ნიშნავს, შევუთავსოთ სასიამოვნო სასარგებლოს. მისი გამოყენების სფერო საკმაოდ ფართოა: უშუალოდ მოხმარების გარდა წარმატებით გამოიყენება გადამუშავების ტექნოლოგიაშიც. გარდა ამისა, ალუბალი სხვადასხვა სალათების შეუცვლელი ინგრედიენტი და ასევე, გამოიყენება საკონდიტრო ნაწარმის მოსამზადებლადაც.

მიმდინარე წელს, ბრუსელოზის საწინააღმდეგო ვაქცინაცია 78 121 სულ პირსთვის ჩაუტარდა

სურსათის ეროვნული სააგენტო, ადამიანებისა და ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით, ვეტერინარული კონტროლის ფარგლებში, მთელი ქვეყნის მასშტაბით, სახელმწიფო პროგრამით გათვალისწინებული დაავადებათა საწინააღმდეგო ვაქცინაციასა და გამოკვლევებს ყოველწლიურად ახორციელებს.

დაავადების პრევენციისა და კონტროლის მიზნით, სააგენტო ქვეყნის მასშტაბით ახორციელებს მსხვილფეხა და წვრილფეხა საქონლის ვაქცინაციას; დაავადების კლინიკური გამოვლინების შემთხვევაში, დაავადებაზე საეჭვო ცხოველების სეროლოგიურ კვლევებს; დადებითად მორეაგირე ცხოველის დაკვლაზე ზედამხედველობას (სასაკლაოზე).

მიმდინარე წელს, ბრუსელოზის საწინააღმდეგოდ უკვე ვაქცინირებულია 78 121 სული მსხვილფეხა და წვრილფეხა საქონელი; დაავადების საეჭვო შემთხვევაზე მომართვის საფუძველზე, გამოკვლეულია 2 575 სული მსხვილფეხა და წვრილფეხა საქონელი, აქედან დადაბითად მოჩაბირია 176.

ვეტერინარული კონტროლი ვრცელდება საშიშ ინფექციურ და ზოონოზურ დაავადებებზე, მათ შორის ბრუსელოზზე, რომელიც საქართველოსთვის ენდემურია. დაავადება ქრონიკულად მიმდინარეობს და საფრთხეს უქმნის მრავალი სახეობის ცხოველისა და ადამიანის ჯანმრთელობას. შესაბამისად, მის პრევენციასა და კონტროლს მაღალი სოციალური და ეკონომიკური მნიშვნელობა აქვს.

ცხოველები ავადდებიან დაინფიცირებულ საკვებთან, წყალთან, სადგომთან, მოვლის და სხვა საგნებთან ექსპოზიციის დროს. ადამიანის დასნებოვნება ხდება ავადმყოფ ცხოველთან კონტაქტით, დაინფიცირებული რძისა და რძის პროდუქტების გამოყენებისას, ავადმყოფი ცხოველის დაკვლისა და მისი ტან-ხორცის, ტყავის, მატყლის დამუშავებისას. დაავადებაზე ეჭვის მიტანის შემთხვევაში (აბორტის დროს), დაუშვებელია ცხოველთან შიშველი ხელებით შეხება, თვითნებური დამარხვა ან აბორტირებული ნაყოფის გადაგდება. ბრუსელოზით დაავადებული ცხოველები მკურნალობას არ ექვემდებარებიან, ლაბორატორიული დადასტურების შემთხვევაში ცხოველი უნდა დაიკლას სასაკლაოზე ვეტერინარული ზედამხედველობის ქვეშ.

ადამიანებში ხშირია დაავადების უსიმპტომო მიმდინარეობა. ინკუბაციური (ფარული) პერიოდი გრძელდება ერთი კვირიდან რამდენიმე თვემდე. ახასიათებს: ცხელება, ზოგადი სისუსტე, სახსრების, კუნთების და თავის ტკივილი, ოფლიანობა, წონის დაკლება, უძილობა, დეპრესია და სხვა. ცხოველებისაგან განსხვავებით, ადამიანის მკურნალობა შესაძლებელია, თუმცა, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სპეციალისტთან დროულ მიმართვიანობას.

სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული საპრევენციო და კონტროლის ღონისძიებების პარალელურად, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს თავად ფერმერთა ჩართულობას. სურსათის ეროვნული სააგენტო მოუწოდებს ფერმერებს:

დაავადების საეჭვო შემთხვევაში დაუყოვნებლივ მიმართონ ვეტერინარ ექიმს;

განაცალკეონ დაავადებული ცხოველი ჯანმრთელობისაგან და უზრუნველყონ მისი დაკვლა სასაკლაოზე;

დაიცვან პირადი უსაფრთხოება ცხოველების მოვლისას, განსაკუთრებით, მშობიარობის დროს, აგრეთვე ხორცის დამუშავებისას (გამოიყენონ ხელთათმანი, წინაფარი, ბოტები);

არ მოიხმარონ რძე და რძის პროდუქტები ადულების ან პასტერიზაციის გარეშე;

ჩაუტარონ კუთვნილ საქონელს ბრუსელოზის საწინააღმდეგო ვაქცინაცია და გამოკვლევები.

ბრუსელოზის დაავადების შემცირებისა და მისი საბოლოო ელიმინაციისთვის, საჭიროა რამდენიმე ათეული წელი (განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებით), ამიტომ დაავადების საწინააღმდეგო კომპლექსური ღონისძიებების (სერომონიტორინგი, ვაქცინაცია) გატარებას ქვეყნისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს.

სურსათის ეროვნული სააგენტო მოსახლეობას აზიურ ფაროსანას წინააღმდეგ მექანიკური მეთოდების გამოყენებისკენ მოუწოდებს!

სახელმწიფო პროგრამის შესაბამისად, სურსათის ეროვნულმა სააგენტომ, აზიური ფაროსანას საწინააღმდეგო ღონისძიებები ოქტომბრის ბოლოს დაასრულა.

აღსანიშნავია, რომ მიმდინარე წელს, აზიურ ფაროსანასთან ბრძოლის მართვის ცენტრმა, სპეციალიზებული ტექნიკის გამოყენებით, დასავლეთ საქართველოში - სამეგრელოს, გურიის, იმერეთის, რაჭის რეგიონებსა და აჭარაში თერმული ნისლის ტექნოლოგიით დაამუშავა 227 148 ჰა ფართობი, ცივი შესხურებით - 91 579,25 ჰა სოფლის ტერიტორია, სიმინდის მასივები, ჯაგნარები და ტყის პერიმეტრი.

მონიტორინგის მიზნით, მთელი საქართველოს მასშტაბით, 107 725 სპეციალური სადგური გათავსდა.

მაკვებლის ბიოლოგიიდან გამომდინარე, ტემპერატურის კლებასთან ერთად, მწერი გამოსაზამთრებლად საცხოვრებელი სახლებისა და მიტოვებული შენობებისკენ მიგრირებს. ამ ეტაპზე, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ბრძოლის ღონისძიებებში მოსახლეობის ჩართულობა და აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ, სახლის პირობებში, მექანიკური მეთოდების გამოყენება.

მექანიკური ღონისძიებების შესახებ ინფორმაცია იხილეთ ბმულზე:

- <https://www.youtube.com/watch?v=2GvSS1Ug9K0&list=PLCWM8uITbWRvnb-9aE61QNsXtj6WybUU&index=20>
- https://www.youtube.com/watch?v=7yZZUX_U82M
- <https://www.youtube.com/watch?v=J51jbVxXOCU>
- <https://www.youtube.com/watch?v=QyaBjJES0cc&list=PLCWM8uITbWRvnb-9aE61QNsXtj6WybUU>
- <https://www.youtube.com/watch?v=23sHNGIzSs&list=PLCWM8uITbWRvnb-9aE61QNsXtj6WybUU&index=16>
- <https://www.youtube.com/watch?v=9ivebC0miwI&list=PLCWM8uITbWRvnb-9aE61QNsXtj6WybUU&index=18>

მარქავეობის დარგის მოღვაწეებისა და ბაზარზე წვდომის (DIMMA) პროგრამის ფარგლებში, ახალციხის მუნიციპალიტეტში საქართველოს მართვის ცენტრის შეფუთვა დაიწყო

მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს თავმჯდომარე გიორგი მიშელაძემ მონაწილეობა მიიღო კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის (REC - Caucasus) მიერ ორგანიზებულ შეხვედრაში, რომელსაც ახალციხის მუნიციპალიტეტის მერის მოადგილე ილია ზარდიაშვილი, საპილოტედ შერჩეული სოფლების რწმუნებულები და კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის დირექტორი სოფო ახობაძე ესწრებოდნენ.

15 სოფლისთვის საძოვრების მართვის გეგმების მოსამზადებლად მუშაობა უკვე დაწყებულია. შეხვედრაზე, დაინტერესებული მხარეების ჩართულობით ჩასატარებელი ღონისძიებები განიხილეს; იმსჯელეს შეთავაზებული მოდელით საძოვრების მართვის პროცესის გაუმჯობესებაში სოფლის მოსახლეობის აქტიური მონაწილეობის მნიშვნელობაზე და მათი მხრიდან მზაობის თემაზე. აღნიშნულ საკითხებზე შეხვედრა გაიმართა ახალციხის მუნიციპალიტეტის აგარის

თემის მესაქონლე ფერმერებთანაც. აღსანიშნავია, რომ პროექტი ითვალისწინებს სოფლის სიახლოვეს არსებული იმ საძოვრების იდენტიფიცირებას, რომელთაც ადგილობრივი მოსახლეობა სარგებლობს. დაინტერესებული მხარეების ჩართულობით მოხდება საძოვრების შესწავლა და მათი გასაუმჯობესებელი ღონისძიებების განსაზღვრა.

სოფლის საძოვრების მართვის გეგმები გულისხმობს სოფლების დონეზე მოსარგებლეთა იდენტიფიცირებას, საძოვრებზე არსებული მდგომარეობის აღწერას, საძოვრების აღდგენის ღონისძიებების განსაზღვრას, რაც, თავის მხრივ, ნიშნავს როტაციული ძოვების დანერგვას, სარეველების კონტროლს, ეროზიის საწინააღმდეგო ღონისძიებებისა და შეთესვითი სამუშაოების ჩატარებას, პირუტყვის დარწყვლების სისტემის შექმნას, საჩრდილობლების მოწყობას და სხვა. მართვის გეგმები შეკერდება ადგილობრივ მოსახლეობასთან.

მარცვლოვანი კულტურების

სარეველები

მარცვლოვანი მცენარეების კულტივირება ადამიანმა უძველესი დროიდან დაიწყო - დაახლოებით 12000 წლის წინ. მათ მოვლა-მოყვანასთან არის დაკავშირებული მიწათმოქმედების წარმოშობა. მარცვლოვანი კულტურები წარმოადგენენ მცენარეთა უმნიშვნელოვანეს ჯგუფს, რადგან მათ აქვთ დიდი სტრატეგიული და ეკონომიკური მნიშვნელობა. მოსახლეობა მარცვლისგან დამზადებული პროდუქტით იკვებება, იგი ადამიანისთვის ყოველდღიური და აუცილებელი საზრდოა; მარცვლოვანი წარმოადგენს მეცხოველეობისთვის კონცენტრული საკვების ძირითად წყაროს. ფართოდ გამოიყენება საირტის, ლუდის, საკონდიტრო წარმოებაში, საგარეო ვაჭრობაში, როგორც საქეპორტო საქონელი. პურეულის მარცვალი დიდი რაოდენობით შეიცავს ნახშირწყლებს (60-80%), ცილებს (7-20%), ფერმენტებს, B ვიტამინის კომპლექსებს (B1, B2, B6), PP და პროვიტამინ A-ს, რითაც განისაზღვრება მაღალი ყუათიანობა და ღირებულება ადამიანისათვის და საკვებად გამოყენებისთვის.

მარცვლოვანი იყოფა ორ დიდ ჯგუფად: პურეულ და სამარცვლე პარკოსან კულტურებად. პურეულ კულტურებს მიეკუთვნება: ხორბალი, ქერი, ჭვავი, შვრია, სიმინდი და სხვა, ხოლო სამარცვლე პარკოსანი კულტურებია: ლობიო, სოია, ბარდა, მუხუდო, ოსპი და სხვა. თავის მხრივ, პურეული მცენარეები იყოფა ორ ჯგუფად: თავთავიანი და საბურღულე ანუ ფეტვანი პურეული. პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება: ხორბალი, ქერი, ჭვავი, ხოლო მეორე ჯგუფს - სიმინდი, ფეტვი, ბრინჯი, ღომი, სორგო. მარცვლოვანი კულტურები მოჰყავთ ჩვენი პლანეტის ყველა კონტინენტზე ანტარქტიდის გარდა, მათ უჭირავთ მსოფლიოში მთელი ნათესი ფართობის 50%-ზე მეტი, მაგრამ მათ დიდ ზიანს აყენებენ მავნე ორგანიზმები (მავნებლები, დაავადებები, სარეველები). ქვემოთ მოცემულია ზოგიერთი მათგანის მოკლე დახასიათება.

სიოტა - AGROSTEMMA GITHAGO L.

ერთწლიანი, ბალახოვანი სარეველა მცენარეა მიხაკისებრთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა, წვრილი, სუსტად დატოტვილი; ღერო - სწორი, შებუსული, მარტივი ან ზედა ნაწილში დატოტვილი, სიმაღლით 30-80 სმ; ფოთლები - ლანცეტისებრი, მოპირდაპირე, მჯდომარე, შებუსული; ყვავილი - მოვარდისფრო, ერთეული, მსხვილი; ნაყოფი - კოლოფი, მრავალი თესლით, კვერცხისებრი; თესლი - მომრგვალო-თირკმლისებრი, შავი, სიგრძე - 2.75 მმ, სიგანე - 2.25-3.5 მმ, თესლი მხამიანია, რადგან შეიცავს ალკალიდ საბონინს, მომშხამავია ადამიანისა და ცხოველებისათვის, კერძოდ, ფეკილში 0.5 %-ის შემცველობა საშიშია ადამიანისათვის.

ვაჩარია - VACCARIA HISPANICA (MILL.) RAUSCH.

ერთწლიანი, ბალახოვანი, საგაზაფხულო სარეველა მცენარეა მიხაკისებრთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა; ღერო - სწორმდგომი, 30-100 სმ-მდე; ფოთოლი - მოგრძო-კვერცხისებრი; ყვავილი - მოვარდისფრო-იასამინისფერი, ყვავილობს ივნის-ივლისში; ნაყოფი - მრავალთესლიანი კოლოფი კვერცხისებრი ფორმის; თესლი - სფეროსებრი, წვრილი, შავი ან მოშავო-ყავისფერი, დიამეტრით - 2 მმ, მწიფდება ივლის-აგვისტოში.

ყანის სანთელა - MELAMPIRUM ARVENSE L.

ერთწლიანი, ბალახოვანი, საგაზაფხულო სარეველა მცენარეა შავწამლასებრთა ოჯახიდან; ღერო - ცილინდრული, სწორმდგომი, დატოტვილი, შებუსული, 15-50 სმ სიმაღლის; ფოთოლი - ლანცეტისებრი ან ხაზურა, მთლიანი ან დაკბილული; ყვავილედი - ცილინდრული ფორმის, თავთავისებრი, ყვავილი - მეწამული ფერის, ყვითელი ან თეთრი რგოლებიანი, მჭიდროდ შებუსული, ყვავილობს ივნის-აგვისტოში; ნაყოფი - უკუკვერცხისებრი კოლოფი, სიგრძე - 0.8-1 სმ, სიგანე - 4-4.5 მმ; თესლი - მოგრძო, მუქი ყავისფერი, გლუვი, სიგრძე - 3-4.5 მმ, სიგანე - 1.5-2.5 მმ, მწიფდება ივლისიდან სექტემბრამდე.

ყანის ბაია - RANUNCULUS ARVENSIS L.

ორწლიანი, ფესვნაყარი სარეველა მცენარეა ბაიასებრთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა; ღერო - სწორმდგომი, დატოტვილი, შებუსავი, ან მეჩხერბეწვიანი, სიმაღლე - 30 სმ; ფოთოლი - მჯდომარე, გრძელყუნწიანი, სამნაკვითიანი, უკუკვერცხისებრი; ყვავილი - წვრილი, ერთეული, ყვითელი, კენწრული, ყვავილობს ივნის-ივლისში; თესლი - კაკლუჭა, მომრგვალო, მომწვანოდან - მუქ ყავისფრამდე, ზედაპირი ამობურცული, სიგრძე - 3-5 მმ, სიგანე - 2.5-4 მმ, მწიფდება ივლის-აგვისტოში.

ყანის ჭლექი - FALLOPIA CONVULVUS (L.) A. LOVE

ერთწლიანი, ბალახოვანი, საგაზაფხულო სარეველა მცენარეა წიწიბურასებრთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა; ღერო - წვრილი, ძლიერი, მარტივი ან ხვიარა, სიგრძით - 10-100 სმ; ფოთოლი - ყუნწიანი, შუბისებრი, ღია მწვანე ფერის; ყვავილი - წვრილი, თეთრი, ყვავილობს ივნისიდან სექტემბრამდე; თესლი - სამწახნაგოანი, შავი, ჭიპი ყვითელი, ბრტყელი, ზედაპირი გლუვი, სიგრძე - 2.5-3.5 მმ, სიგანე - 1.5-2.75 მმ, 1 მცენარე იძლევა 600 თესლს, მწიფდება ივლისიდან ოქტომბრამდე.

მწვანე ქურწა - SETARIA VIRIDIS (L.) P. B.

ერთწლიანი მარცვლოვანი სარეველაა. ფესვი - ფუნჯა; ღეროს სიმაღლე - 20 - 100 სმ; ფოთოლი ლანცეტისებრი, ყვავილედი - თავთავი, სიგრძით - 3-12 სმ; მარცვალი ოვალურ-კვერცხისებრი, მოყვითალო-ყავისფერი, სიგრძე - 2-2.5 მმ, სიგანე - 0.75-1.5 მმ, თესლის სიცოცხლისუნარიანობა 4 წელი. ასარეველიანებს მარცვლოვან კულტურებს.

ყვითელი ქურწა - SETARIA GLAUCA (L.) P. B.

ერთწლიანი, მარცვლოვანი, საგაზაფხულო სარეველაა, გვალვაგამძლე; ფესვი - ფუნჯა, ღერო - სწორმდგომი, სიმაღლით 10-60 სმ; ფოთლები - ლანცეტისებრი, მოყვითალო-მომწვანო; ყვავილედი - თავთავი, სიგრძით 4-6 სმ; მარცვალი - კვერცხისებურ-ოვალური, მოყვითალო - მომწვანო ან მუქი ყავისფერი, განივად დანაოჭებული ზედაპირით, სიგრძე - 2-2.75 მმ, სიგანე - 1.5-1.75 მმ, სიცოცხლისუნარიანობა 30 წელია; ასარეველიანებს მარცვლოვანებს.

შვრიუკა - AVENA FATUA L.

ერთწლიანი, ერთლებნიანი სარეველაა მარცვლოვანთა ოჯახიდან, სიმაღლით 120 სმ; ფესვი - ფუნჯა; ფოთლები - ლანცეტისებრი; კილიანი მარცვალი, თითისტარისებრი, ფხიანი, გარეთა კილი - ტყავისებრი, მჭიდროდ ეკვრის მარცვალს, წვეროში გაყოფილია ორად, ფხა მუხლისებრია, მაგარი, გამოდის შუა ნაწილიდან, სიგრძით - 12-20 მმ; მარცვალი - ცილინდრული, ზედაპირი დაფარულია თხელი, მონაცრისფრო - მოყვითალო ზემოთ მიმართული ბუსუსებით, სიგრძე - 6-8 მმ.

ყვავისფრხილა - LOTUS CORNICULATUS L.

მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა პარკოსანთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა, ვრცელდება 2 მ-მდე; ღერო - გართხმული, 10-60 სმ; ფოთლები - მორიგეობით განლაგებული, სამნაკვითიანი, ყუნწიანი; ყვავილედი - ქოლგა, ყვავილი - ყვითელი, 5 გვირგვინის ფურცლით, 15 მმ სიგრძის, ყვავილობს გაზაფხულის ბოლოდან გვიან შემოდგომამდე; ნაყოფი - პარკი, მოგრძო, მრავალთესლიანი (10-50 თესლი), 25 მმ სიგრძის, მწიფდება აგვისტო-სექტემბერში; თესლი - ყავისფერი, სფეროსებრი, წვრილი, დიამეტრით - 1.2-1.8 მმ.

თათრული წინიბურა - FAGOPYRUM TATARICUM (L.) P. CAERTH.

ერთწლიანი, საგაზაფხულო, ბალახოვანი სარეველა მცენარეა წიწიბურასებრთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა; ღერო - დატოტვილი, შეუბუსავი, ცილინდრული, მოყვითალო - მწვანე, ზოგჯერ მოწითალო 50-180 სმ სიმაღლის; ფოთოლი - გულისებრი ან შუბისებრი, ქვედა - გრძელყუნწიანი, ზედა - მჯდომარე; ყვავილი - პატარა, მოყვითალო-მწვანე, ყვავილობს ივლის-აგვისტოში; ნაყოფი - სამწახნაგიანი კაკლუჭა, ნაცრისფერი, ყავისფერი, ზედაპირი არათანაბარი, ბორცვიანი, სიგრძე - 3.5-5 მმ, სიგანე - 2.5-3.5 მმ, ერთ მცენარეზე ვითარდება 1000 თესლი, მწიფდება აგვისტო-სექტემბერში.

ჩუსული ღიღილო - CENTAUREA CYANUS L.

ერთწლიანი, ბალახოვანი მცენარეა რთულყვავილოვანთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა, წვრილი; ღერო - სწორი, დადარული, სიმაღლე - 15-10 სმ; ფოთლები - ლანცეტისებრი, მჯდომარე, შებუსული; ყვავილი - ლურჯი, მოლურჯო-იასამნისფერი, დიამეტრით 3 სმ, ყვავილობს ივნის-სექტემბერში; თესლურა - უკუკვერცხისებრი, გვერდიდან შეჭყლეტილი, მონაცრისფრო - ყვითელი, გლუვი, მოწითალო ქორჩით, სიგრძე ქორჩით - 4.5-7 მმ (ქორჩის გარეშე - 2.75-4.5 მმ), სიგანე - 1.75-2.25 მმ, მწიფდება აგვისტოში.

თაგვის სარსველა - VICIA CRACCA L.

მრავალწლიანი, ბალახოვანი, ფესურიანი მცენარეა პარკოსანთა ოჯახიდან, ფესვი ვრცელდება 2 მ-დე; ღერო - შიშველი ან შებუსულული, დატოტვილი, სიმაღლით 120 სმ-მდე; ფოთოლი - მორიგეობით განლაგებული, ბოლოში ულვაშით; ყვავილედი - მტევანი, იასამნისფერი ან თეთრი; ნაყოფი - პარკი, მოგრძო, 4-6 თესლით, სიგრძე - 15-25 მმ, სიგანე - 4-6 მმ; თესლი - მრგვალი, მუქი ყავისფერი, თითქმის შავი, ლაქებით, 2.3-3 მმ დიამეტრით.

ჩვეულბარძივი სარსველა - VICIA SATIVA L.

ერთწლიანი, ბალახოვანი, ფესურიანი მცენარეა პარკოსანთა ოჯახიდან; ფესურა - ძლიერი, დატოტვილი; ღერო - სწორმდგომი, მარტივი ან დატოტვილი, შიშველი ან შებუსული, 20-100 სმ სიმაღლის; ფოთლები - უკუკვერცხისებრი მოგრძო; ყვავილი - მოვარდისფრო-იასამნისფერი, ყვავილობს მაის-ივლისში; ნაყოფი - პარკი, ცილინდრული, ღია ყავისფერი, შებუსული ან შიშველი, 20-26 მმ სიგრძის, მწიფდება ივლის-აგვისტოში; თესლი - მრგვალი, ყავისფერი, მოყავისფრო-შავი, გლუვი, პარკში - 4-10 ცალი, დიამეტრი - 3-5 მმ.

სულისპირა - LATHYRUS SATIVUS L.

მრავალწლიანი, ბალახოვანი მცენარეა პარკოსანთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა, ნიჟარა ვრცელდება 2 მ-მდე; ღერო - შიშველი, დატოტვილი, სიმაღლე 30-120 სმ; ფოთოლი - კენტფრთხარული, ბოლოში ულვაშით, ფოთლის ფირფიტა მოგრძო-ლანცეტისებრი; ყვავილი - თეთრი ან ცისფერი, იშვიათად ვარდისფერი. მიწისზედა ნაწილი და თესლი შხამიანია, რადგან შეიცავს ალკალოიდებს; ნაყოფი - პარკი, ოვალური, 2-5 თესლით, სიგრძე - 3-4 სმ, სიგანე - 1-1.3 სმ; თესლი - კუთხოვანი, სოლისებრი, გვერდებთან შეჭყლეტილი, ჭიპი - მოგრძო - ოვალური, ყვითელი, ღია ყვითელი, გლუვი, დიამეტრი - 6-10 მმ.

მანაჟი - SOPHORA ALOPECUROIDES L.

მრავალწლიანი, ბალახოვანი, შხამიანი, საშიში, მავნე სარეველაა პარკოსანთა ოჯახიდან; ღერო - სწორმდგომი, ძლიერი, ზემოთ დატოტვილი, შებუსული, სიმაღლით 30-80 სმ; ყვავილი - მოთეთრო-მოყვითალო, მტევნისებრი; ნაყოფი - პარკი, 3-5 თესლით, სიგრძე - 50-80 მმ, მონაცრისფრო-მწვანე, ან ყავისფერი, თესლი - თირკმლისებურ - ოვალური, ოდნავ შეჭყლეტილი, ზედაპირი - გლუვი, ოდნავ პრილა; ყვითელი, ყავისფერი ან მომწვანო-ყავისფერი; სიგრძე - 3-4.5 მმ, სიგანე - 2.75-3.75 მმ; ხორბლის ფეხელში მისი რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 0,1 %-ს, რადგან შეიცავს ალკალოიდებს.

შპია - ABUTILON THEOPHRASTI MEDIK.

ერთწლიანი, ბალახოვანი, საადრეო საგაზაფხულო სარეველა მცენარეა ბალახსებრთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა; ღერო - სწორმდგომი, ზემოთ დატოტვილი, 80-250 სმ სიმაღლის; ფოთლები - გულისებრი, მორიგეობით განლაგებული, დაკბილული; ყვავილი - ოვალური, ყვითელი, ყვავილობს ივლისიდან სექტემბრამდე; ნაყოფი - კოლოფი; თესლი - მსხვილი, თირკმლისებრი, მონაცრისფრო-ყავისფერი, სიგრძე და სიგანე - 2.7-3.3 მმ, ნაყოფს იძლევა აგვისტოდან სექტემბრამდე.

სოკარა - GALIUM TRICORNE WITH.

ერთწლიანი, ბალახოვანი, მხოხავი სარეველა მცენარეა ენდროსებრთა ოჯახიდან, სიგრძით 10-60 სმ; ღერო - მარტივი, მხოხავი, ოთხწახნაგიანი; ფოთლები - ხაზურა-ლანცეტისებრი, რგოლებად შეკრებილი; ყვავილი - მოთეთრო, ყვავილობს აპრილიდან აგვისტომდე; ნაყოფი - კაკლუჭა, მრგვალი, ყავისფერი, ბორცვიანი, მუცლის მხრიდან ოდნავ შეჭყლეტილი, განვითარებული აქვს ჩაღრმავება, ჭიპი - რგოლისებრი, კალუჭას დიამეტრი - 2-3.5 მმ, თესლი - მრგვალი, კაკლუჭისმაგვარი.

ჩვეულბარძივი მათიძელა - POLYGONUM AVICULARE L.

ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა, 10-80 სმ სიგრძის, წიწიბურასებრთა ოჯახიდან. ფესვი - მთავარღერძა; ღერო ძლიერ დატოტვილია, გართხმული ან აღმავალი, რომელიც ყვავილობის შემდეგ მაგრდება; ფოთლები - ელიფსური, მორიგეობით განლაგებული; ყვავილები - წვრილი, ყვავილობს აპრილიდან შემოდგომის ბოლომდე, ინტენსიურად - ივლის-აგვისტოში; ნაყოფი - კაკლუჭა შავი ან ყავისფერი, სამწახნაგოვანი, ზედაპირი - წვრილმარცვლოვანი, სიგრძე - 2.25-3 მმ, სიგანე - 1-1.75 მმ, ერთ მცენარეზე ვითარდება 2000 თესლი, მწიფდება ივლის-სექტემბერში, ასარეველიანებს ხორბალს.

საქართველოს ბიომრავალფეროვნება

საქართველოს ფრინველთა სამყარო საკმაოდ მრავალფეროვანია. ჩვენს ტერიტორიაზე ფართოდაა წარმოდგენილი როგორც ენდემური, ისე სხვადასხვა ქვეყნებისათვის დამახასიათებელი სახეობები. წარმოდგენით საქართველოს ფაუნის ერთ-ერთ ყველაზე საინტერესო სახეობებს - ჩვეულებრივი ღაჭო და წითელთავა ყვინთია.

ჩვეულებრივი ღაჭო - LANIUS COLLURIO

ჩვეულებრივი ღაჭოს (Lanius collurio) სხეულის სიგრძე 16-18 სმ-ია. მისთვის დამახასიათებელია ძლიერი, ბოლოში მოკაუჭებული ნისკარტი. მამალ ღაჭოს აქვს წაბლისფერი ზურგი, მოვარდისფრო-თეთრი მკერდი და მუცელი, თვალზე გამავალი შავი ზოლი, ნაცრისფერი თავი და კუდის მფარავები, თეთრი ყელი და შავი კუდი. დედალი ღაჭო კი, ისევე როგორც ახალგაზრდა ფრინველი, ზემოდან მოწითალო-მოყავისფრო შეფერილობისაა. მოთეთრო-მორუხო სხეულის

ქვედა ნაწილზე კი, ნახევარმთვარის ფორმის ყავისფერი ლაქები აქვს. ჩვეულებრივი ღაჭო ბუდეს იკეთებს ბუჩქზე. იგი მაისის პირველ ნახევარში დებს 4-6 კვერცხს. საინკუბაციო პერიოდი კი, 14 დღემდე გრძელდება. ფრინველი ბინადრობს ბუჩქნარიან მინდვრებში, ტყისპირებში, ბაღებსა და პარკებში. მისი საკვები კი შედგება კალიებით, ხოჭოებითა და პატარა ზომის ხერხემლიანი ცხოველებით.

წითელთავა ყვინთია - AYTHYA FERINA

წითელთავა ყვინთია (Aythya ferina), რომლის ფრთების შილილი 67-75-სმ-ია, ხოლო სხეულის სიგრძე არის 42-49 სმ. ფრინველის შეფერილობაში სქესობრივი დიმორფიზმი კარგადაა გამოხატული. მამლისთვის დამახასიათებელია ნაცრისფერი ტანი, წაბლისფერი თავი და კისერი, წითელი თვალი, შავი მკერდი, კუდი და კუდის მფარავები. დედალი მონაცრისფრო შეფერილობისაა, ყავისფერი მკერდითა და მოყვითალო-მოყავისფრო თავით. ორივე სქესის ფრინველს შავი ნისკარტის შუა ნაწილი მონაცრისფრო აქვს.

წითელთავა ყვინთია ბუდეს იკეთებს მტკნარი ტბის ნაპირებზე ან ჭაობში, სადაც უხვადაა მცენარეული საფარი. იგი მაისში 5-12 კვერცხს დებს. საინკუბაციო პერიოდი 22-27 დღე გრძელდება. ბარტყებს გამოჩეკიდან 40-45 დღის შემდეგ შეუძლიათ ფრენა. ყვინთია ბინადრობს ტბებში, მდორე მდინარეებსა და ზღვის სანაპირო ზოლში. იგი იკვებება წყლისა და ხმელეთის უხერხემლოებითა და მათი ლარვებით.

საქართველო ასევე მდიდარია მცენარეებით, რომლის გავრცელებას თავისებურებასა და მრავალფეროვნებას განაპირობებს ეპოლოგიური პირობები, ჰავისა და რელიეფის ნაირგვარობა, გეოლოგიური აგებულება, გეომორფოლოგიური მდიდარობა და სხვა. საქართველოში მრავლადაა როგორც ენდემური და რელიქტური, ასევე ადვანტური სახეობის ბუნებრივი და კულტურული მცენარე. საქართველოს მცენარეული საფარის 380-მდე სახეობა ენდემური წარმომადგენლისა, ამასთან, ზომიერტი მათგანი რელიქტურ მცენარეებსაც მიეკუთვნება.

ჰართვისის მუხა - QUERCUS HARTWISSIANA

ჰართვისის მუხა (Quercus hartwissiana), რომელიც 25 მ-მდე სიმაღლის ფოთლომცვენი, იშვიათად მარადმწვანე ხეა, მომრგვალო ფორმის ვარჯით. მისი წლიური ყლორტები მუქი მურა ფერისაა, შიშველი და წახნაგოვანი. კვირტები მომრგვალო ან კვერცხისებურია. ჰართვისის მუხის ფოთლის ფირფიტა ტყავისებურია, მოყვანილობით - უკუკვერცხისებური, ზემოდან - პრიალა მწვანე და შიშველი, ქვემოდან - ოქროსფერი ბეწვებით შებუსული.

ჰართვისის მუხა იზრდება თიხნარ, ეწერ, ყომრალ, კარბონატულ და დაჭაობებულ ნიადაგებზე, ზღვისპირა დაბლობებში - მთის ქვედა და შუა სარტყლებში 1200-1400 მ სიმაღლემდე. იგი გავრცელებულია დასავლეთ საქართველოში. გავრცელების საერთო არეალი მოიცავს კავკასიასა და მცირე აზიას. ჰართვისის მუხა შეტანილია საქართველოს წითელ ნუსხაში, როგორც მოწყვლადი სახეობა.

კავკასიური კლდისდუმა - SEDUM CAUCASICUM

კავკასიური კლდისდუმა (Sedum caucasicum) 70 სმ-მდე სიმაღლის მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. მისი ღერო სწორად მდგომია, მრგვალი, ხშირად - მოიისფრო-მუწამული მწვანე ფერის, ფოთლები მოპირისპირედაა განლაგებული, ბრტყელი, ფართო-კვერცხისებური. ყვავილედი ფასირებული მრავალყვავილიანი

კენწრული საგველაა. მისი გვირგვინი ფურცლები კი მომწვანო-მოთეთროა. კავკასიური კლდისდუმა იზრდება კლდოვან და ქვიან ფერდობებზე შერეული და ფოთლოვანი ტყის ფანჯრებში. იგი კავკასიის ენდემური მცენარეა და თითქმის მთელ საქართველოშია გავრცელებული.

